

لایحه «برنامه تحقق شهر بیدار در تهران»

در اجرای مصوبه «الزام شهرداری تهران به برنامه ریزی و انجام اقدامات لازم برای بسترسازی تحقق زیست شبانه در چشم انداز تهران ۱۴۰۲» ابلاغی به شماره ۱۶۰/۲۵۳۴/۳۴۴۵۲ مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۱ و باهدف حرکت به سمت تحقق «شهری برای همه» از طریق ایجاد فضای فراغت برای خانواده‌ها، افزایش ساعات بهره‌مندی شهروندان و گردشگران از شهر و ساماندهی زندگی شبانه بر اساس فرهنگ ایرانی - اسلامی مبتنی بر آگاهی و بیداری، ارتقاء زیست پذیری شهری و گسترش کیفی فضاهای عمومی در بستر ارزش‌ها و هنجارهای جامعه و در چارچوب امکانات و ظرفیت‌های شهر تهران، توسعه گردشگری شبانه و تقویت اقتصاد شهری از راه مدیریت صنوف و ساماندهی مشاغل غیررسمی، سیار و بی‌کانون مبتنی بر مشارکت شهروندان و بهره‌گیری از ظرفیت‌های بخش خصوصی و تعدیل شب‌مردگی نواحی غیرمسکونی شهر تهران و استفاده بهینه از فضاهای تک عملکردی به‌خصوص در مناطق مرکزی شهر تهران، شهرداری تهران مکلف است در دو بازه زمانی و در محدوده‌های مشخص شهر تهران مطابق مواد زیر اقدام نماید.

ماده یکم (۱) - تعاریف

الف - شهر بیدار: منظور شهری است که در آن در تداوم ارائه خدمات در روز، ارائه خدمات در هنگام شب در چارچوب بهره‌برداری از فضاهای عمومی مدنظر بوده و امکان ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان از راه بومی‌سازی فعالیت‌های شبانه بر اساس فرهنگ غنی و آموزه‌های ایرانی و اسلامی توسط خود شهروندان و با هدایت و نظارت مدیریت شهری و سایر سازمان‌های مؤثر، فراهم می‌شود.

ب - فضای شهر بیدار: منظور فضاهایی از شهر است که امکان بروز فعالیت‌های انتخابی و اجتماعی (همچون پیاده‌روی، استراحت، بازی، تفریح، گفتگو و دیگر فعالیت‌های اجتماعی مشابه) را در شبانه‌روز دارند؛ فضاهایی که یا در حال حاضر از زیرساخت‌های لازم برای اجرای برنامه برخوردارند و یا به دنبال اجرای این برنامه از زیرساخت‌های لازم مطرح در این برنامه بهره‌مند خواهند شد.

ج - فعالیت‌های مجاز: منظور آن دسته از فعالیت‌ها است که امکان شکل‌گیری شهر بیدار را فراهم می‌کند. این فعالیت‌ها دربردارنده اغذیه‌فروشی و خرده‌فروشی‌های مربوط به مواد خوراکی، دست‌فروشی، اجرای برنامه‌های فرهنگی - هنری و مواردی که بر فعالیت‌های انتخابی و اجتماعی اثر مثبت مستقیم دارند، می‌باشد. فعالیت‌های مربوط

به تهیه و ارائه مواد غذایی می‌بایست مطابق با ضوابط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و فعالیت‌های فرهنگی - هنری مطابق ضوابط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بوده و به‌طور کلی منافی هنجارهای اجتماعی، فرهنگ ایرانی - اسلامی و قوانین و مقررات مربوط به ساعت کار نباشند.

د- شورای راهبردی: شورایی است که به‌منظور تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری کلان و برنامه‌ریزی و هماهنگی‌های شهرداری با دیگر سازمان‌های ذی‌مدخل و عقد تفاهم‌نامه‌های لازم با سازمان‌های بیرون شهرداری جهت برنامه تحقق «شهر بیدار» تشکیل خواهد شد.

ه- کمیته نظارت و هماهنگی: کمیته‌ای است که به‌منظور نظارت بر حسن اجرای برنامه شهر بیدار در سطوح اجرایی، تصمیم‌سازی جهت ارائه به شورای راهبردی و برقراری هماهنگی میان ارکان مختلف برنامه تشکیل خواهد شد.

و- سطح اجرا: سطح مسئول اجرای برنامه است که می‌بایست برنامه عملیاتی مناسب‌سازی و ساماندهی فضاها و مکان‌های تعیین‌شده برای برنامه تحقق «شهر بیدار» را تنظیم و پس از تأیید کمیته نظارت و شورای راهبردی، آن را اجرا نمایند.

ماده دوم (۲)- سازمان اجرایی «برنامه تحقق شهر بیدار» متشکل از سه سطح می‌باشد:

الف- شورای راهبردی: متشکل از شهردار تهران به‌عنوان رئیس شورا، معاونان خدمات شهری و محیط‌زیست، هماهنگی و امور مناطق، امور اجتماعی و فرهنگی، حمل‌ونقل و ترافیک، مدیرکل حوزه شهردار، مدیرکل حراست شهرداری تهران، یک نفر به‌عنوان عضو ناظر به انتخاب شورای اسلامی شهر تهران، نماینده تام‌الاختیار استانداری تهران، فرمانده پلیس راهور تهران بزرگ، نماینده تام‌الاختیار فرماندهی نیروی انتظامی تهران بزرگ، و رئیس اتاق اصناف تهران حداقل یک‌بار در هر فصل تشکیل خواهد شد.

تبصره- معاون هماهنگی و امور مناطق شهرداری تهران دبیر شورای راهبردی خواهد بود.

ب- کمیته نظارت و هماهنگی: کمیته‌ای است که به ریاست معاون هماهنگی و امور مناطق شهرداری تهران و عضویت نمایندگان تام‌الاختیار معاونان و مدیران مذکور در بند الف این ماده و نمایندگان یگان حفاظت و سازمان بازرسی حداقل یک‌بار در هر ماه به‌منظور انجام اقدامات زیر تشکیل می‌شود:

۱- تدوین چارچوب (شرح خدمات) برنامه عملیاتی هر يك از فضاها (دربردارنده ابعاد كالبدی- فعالیتی به‌ویژه پیشگیری از تعارض منافع بین صنوف فعال و مشاغل سیار و بی‌کانون و مکان‌یابی بهینه آن‌ها در محدوده اجرای برنامه، اقتصادی، زیباسازی، ترافیکی، زیست‌محیطی، اجتماعی و فرهنگی، رسانه‌ای و پیوست ارزیابی تأثیرات این ابعاد از اجرای برنامه) و ابلاغ به سطوح اجرا ظرف مدت یک ماه از ابلاغ این برنامه.

۲- نظارت بر حسن اجرای این مصوبه.

۳- نظارت و هماهنگی برنامه‌های تهیه‌شده توسط سطح اجرایی.

۴- تصمیم‌گیری در خصوص توسعه مراکز و فضاهای میزبان اجرای برنامه شهر بیدار در طول اجرای برنامه.

۵- بررسی و ارائه پیشنهاد در خصوص مدیریت منابع انسانی و تغییرات لازم در ساختار سازمانی شهرداری تهران در راستای اجرای برنامه شهر بیدار به مراجع ذی‌ربط.

۶- ارائه گزارش‌های ارزیابی تهیه‌شده در سطح اجرایی به شورای راهبردی، هر شش ماه یک‌بار.

ج- سطح اجرا

شهرداری‌های مناطق به‌عنوان میزبان و متولیان اجرای برنامه به شرح مقرر در ماده سوم (۳) با هماهنگی کمیته نظارت و هماهنگی، برنامه عملیاتی فضاها و مکان‌های تعیین‌شده در چارچوب این مصوبه را تنظیم و پس از تأیید شورای راهبردی، اجرا می‌نمایند. شرح وظایف متولیان اجرای برنامه عبارت است از:

۱- تهیه برنامه عملیاتی مطابق با چارچوب بند الف از مورد دوم ماده دوم (۲) همین برنامه برای فضاهای ماده سوم (۳) و چهارم (۴) این برنامه.

۲- رعایت ملاحظات و اجرای تمهیدات اجتماعی لازم بر اساس پیوست اجتماعی تهیه‌شده در برنامه عملیاتی موضعی با همکاری معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.

۳- صدور شناسنامه فعالیت‌های مجاز قابل استقرار در فضاها و مکان‌های تعیین‌شده برای اجرای برنامه در هر سال با همکاری معاونت امور اجتماعی و فرهنگی در خصوص فعالیت‌های فرهنگی و هنری و شرکت ساماندهی صنایع و مشاغل شهر تهران در خصوص اصناف، کسب‌وکارهای کوچک، مشاغل سیار و بی‌کانون.

۴- مناسب‌سازی فضاهای مندرج در ماده سوم (۳) و چهارم (۴) مطابق با ضوابط معاونت شهرسازی و معماری و برنامه عملیاتی ظرف مدت سه ماه پس از تصویب برنامه عملیاتی موضعی در شورای راهبردی.

۵- اجرای برنامه نورپردازی جهت ارتقاء چشم انداز بصری محیط و امنیت فضاهای بی دفاع مطابق ضوابط سازمان زیباسازی شهرداری تهران و برنامه عملیاتی موضعی.

۶- تجهیز فضاها و مکان های تعیین شده برای اجرای برنامه تحقق «شهر بیدار» (به خصوص فضاهای بی دفاع و مناطق جرم خیز شهر) به ادوات و تجهیزات نظارتی به منظور تأمین امنیت شهروندان در ساعات شب با هماهنگی نیروی انتظامی به عنوان مرجع تأمین امنیت.

۷- برنامه ریزی و پشتیبانی برای اقدامات و ملاحظات زیست محیطی و بهداشت محیط با همکاری معاونت خدمات شهری و محیط زیست.

۸- اجرای برنامه های مرتبط با توسعه فعالیت های رویداد مینا (از قبیل فرهنگی، هنری، فراغتی و تفریحی) متناسب با الزامات پیوست اجتماعی برنامه عملیاتی موضعی.

۹- اجرا و پیاده سازی تمهیدات ترافیکی لازم بر اساس برنامه عملیاتی موضعی جهت ساماندهی و پیش گیری از بی نظمی و کندی عبور و مرور وسایل نقلیه و همچنین تمهیدات لازم برای حمل و نقل عمومی در محدوده های هدف اجرای برنامه با همکاری معاونت حمل و نقل ترافیک شهرداری تهران و پلیس راهنمایی و رانندگی تهران بزرگ.

۱۰- ارزیابی بروندها و پیامدهای اجرای این برنامه (مطابق با چارچوب بند الف از مورد دوم ماده ۲) و ارائه گزارش هر سه ماه یکبار به کمیته نظارت و هماهنگی.

تبصره یکم (۱)- سطح اجرایی با رعایت مقررات و ضوابط مربوطه، می تواند از طریق شراکت با بخش خصوصی و برگزاری مزایده عمومی و انتخاب پیمانکار واجد شرایط برای بهره برداری از فضا اقدام کند.

تبصره دوم (۲)- اصنافی که تمایل به مشارکت در برنامه شهر بیدار را دارند می بایست ابتدا مجوزهای لازم را برای ادامه فعالیت خود در ساعات شب از اتحادیه صنف مربوطه اخذ نموده و سپس صرفاً با اخذ معرفی نامه صادره از سوی شهرداری جهت اخذ مجوزهای نهایی به نیروی انتظامی و اداره اماکن شهر تهران مراجعه کنند.

تبصره سوم (۳)- زمان فعالیت در فضاها و مکان های تعیین شده با تشخیص و تصویب شورای راهبردی تعیین خواهد شد.

ماده سوم (۳) - برنامه «شهر بیدار» در سال اول اجرا

در صورت تأیید شورای راهبردی، در سال اول اجرای برنامه باهدف ایجاد رونق و ارتقاء سرزندگی مراکز تاریخی شهر تهران، محدوده‌های مندرج در جدول شماره (۱) به محدوده‌های اجرای برنامه شهر بیدار افزوده می‌شوند.

جدول ۱				
ردیف	پهنه‌ها	منطقه	نام فضاها و مکان‌ها	آدرس
۱	پهنه جنوبی تهران	۲۰	محدوده حرم حضرت عبدالعظیم (ع)	بلوار مدرس حدفاصل میدان ساعی تا ضلع غرب حرم (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۲	پهنه شمالی تهران	۱	امامزاده صالح (ع) و حدفاصل چهارراه پارک‌وی تا میدان تجریش	خیابان ولیعصر محدوده پارک‌وی تا میدان تجریش، امامزاده صالح (ع)، بازار تجریش (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۳	پهنه مرکزی تهران	۱۱ و ۱۲	حصار ناصری و بازار	محدود میان مرزهای خیابان کارگر در غرب، خیابان انقلاب در شمال، خیابان هفده شهریور در شرق و خیابان شوش در جنوب (تدقیق محدوده در طرح موضعی)

تبصره - شهرداری مناطق میزبان پهنه و محور موردنظر، می‌بایست ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب و ابلاغ این مصوبه نسبت به تهیه برنامه عملیاتی موضعی اقدام نموده و به تأیید کمیته نظارت و هماهنگی و تصویب شورای راهبردی برسانند.

ماده چهارم (۴) - برنامه «شهر بیدار» در سال دوم اجرا

در صورت تأیید شورای راهبردی، از سال دوم باهدف افزایش دسترسی به برنامه تحقق «شهر بیدار»، دو پهنه در محدوده‌های شرق و غرب شهر تهران مندرج در جدول شماره ۲ به محدوده‌های اجرای برنامه شهر بیدار افزوده می‌شوند.

جدول ۲

ردیف	پهنه ها	منطقه	نام فضاها و مکان ها	آدرس
۱	پهنه غربی تهران	۲۲	مجموعه دریاچه شهدای خلیج فارس	محدوده دریاچه شهدای خلیج فارس و بام لند (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۲	پهنه شرقی تهران	۸	میدان نبوت (هفت حوض)	حداصل خیابان بهمن شرقی و مهرنپور، خیابان مدائن، چمن غربی و شرقی و خیابان سروان بختیاری (تدقیق محدوده در طرح موضعی)

تبصره یکم (۱)- سطح اجرایی میزبان پهنه و محور موردنظر می بایست ظرف مدت یک سال از تاریخ تصویب و ابلاغ این مصوبه نسبت به تهیه برنامه عملیاتی موضعی اقدام نموده و به تائید و تصویب شورای راهبردی برسانند.

تبصره دوم (۲)- از زمان تصویب این مصوبه، هیچ محور یا پهنه ای مجاز به فعالیت خارج از فضاهای مشخص و ضوابط این برنامه نیست. سطوح اجرایی و شهرداری های مناطق ۲۲ گانه از ابتدای اجرای برنامه می توانند پیشنهادهای خود در خصوص تغییر یا توسعه فضاهای شهر بیدار به معاونت هماهنگی امور مناطق ارسال نموده و پس از تائید در شورای راهبردی، تهیه برنامه عملیاتی و تصویب و اجرای آن را مطابق فرآیند تعریف شده در این برنامه در دستور کار خود قرار دهند.

ماده پنجم (۵)- شهرداری تهران مجاز است برنامه تحقق «شهر بیدار» در تهران را در خصوص مراکز خدماتی یا فرهنگی در اختیار خود پس از تائید شورای راهبردی اجرا نماید.

ماده ششم (۶)- معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران موظف است با همکاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دستورالعمل فعالیت های فرهنگی و هنری رویداد مبنا را ظرف مدت ۳ ماه پس از تصویب این مصوبه تهیه و اجرایی نماید.

ماده هفتم (۷)- در خصوص ارائه مجوز مشاغل و همین طور اخذ عوارض از مشاغل سیار و بی کانون وفق مصوبه «ساماندهی مشاغل سیار و بی کانون در شهر تهران» ابلاغی به شماره ۱۶۰/۲۵۴۱/۳۴۹۱۲ مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۸ اقدام می شود.

ماده هشتم (۸) - شهرداری تهران مکلف است حداکثر ظرف مدت شش (۶) پس از تاریخ ابلاغ این مصوبه، در صورت ارزیابی مثبت عملکرد صنوف مربوطه، لایحه بهای خدمات صدور مجوز واحدهای متقاضی فعالیت در شب را به شورای اسلامی شهر تهران ارائه نماید.

ماده نهم (۹) - شهرداران شب تهران و مناطق مرتبط به ترتیب به عنوان ناظر عالی و ناظر منطقه ای طرح شهر بیدار تعیین می گردند و ارائه گزارش به کمیته نظارت و هماهنگی برای تصمیم گیری های مقتضی و همچنین هماهنگی؛ بر عهده آنان خواهد بود.

گزارش توجیهی در خصوص «برنامه تحقق شهر بیدار در تهران»

فهرست مطالب

1-مقدمه.....	3
1-1- بیان مساله.....	4
1-2- ضرورت و اهمیت موضوع.....	6
1-3- پیشینه پژوهشی.....	7
1-4- فرآیند تدوین پیش نویس لایحه «برنامه تحقق شهر بیدار در شهر تهران».....	8
2- جایگاه زیست شبانه در اسناد بالادستی.....	9
3- جایگاه شب در فرهنگ ایرانی-اسلامی.....	12
4- خدمات شهرداری تهران هنگام شب.....	13
5- تجارب موفق سایر کشورها در این زمینه.....	14
5-1- تجربه سنگاپور.....	14
5-2- تجربه استانبول.....	17
5-2-1- نهادهای متولی منظر شبانه در استانبول.....	18
5-2-2- برنامه منظر و نورپردازی شبانه استانبول.....	19
5-3- جمع بندی تجارب جهانی زیست شبانه.....	21
6- درآمدی بر وضع موجود زیست شبانه در تهران.....	22
6-1- نیازها و انتظارات گروههای اجتماعی در شب تهران.....	23
6-2- بررسی سازمانی زیست شبانه شهر تهران.....	25
6-3- جمع بندی.....	28
6-3-1- تحلیل یکپارچه زیست شبانه در تهران.....	28
6-3-2- پهنه های پیشنهادی جهت اجرای برنامه شهر بیدار در تهران.....	29
6-3-3- الزامات اجرایی.....	36

1- مقدمه¹

منطق و مفهوم زمان در کلان شهرهای معاصر متناسب با شرایط زیست در این فضاها تغییر کرده و تقسیم ماشینی ساعات روز برای کار (8 ساعت صبح)، فراغت (8 ساعت عصر و شب) و استراحت و خواب (8 ساعت نیمه شب) سبب شده تا تا اعضای یک خانواده به دلیل مشغله های فراوان کمتر در ساعات روز در کنار یکدیگر باشند و بیشتر در ساعات های غروب و شب در کنار یکدیگر جمع شوند. به همین دلیل زندگی شبانه و امکان بهره مندی از حضور در فضاهای عمومی و فراغتی در شب در بسیاری از شهرهای دنیا امری اجتناب ناپذیر است. دقیقاً به همین دلیل زندگی در شب هم برای خانواده ها منافی دربر دارد هم سبب رونق فضاهای شهری می شود هم رونق اقتصادی شهر را فراهم می آورد. امروزه بسیاری از شهرهای دنیا، زندگی شبانه را تجربه می کنند، به طوری که زندگی 24 ساعته دیگر بخشی از زندگی آنها را تشکیل داده است. ایده شهر 24 ساعته در حقیقت باعث منافع بسیاری گردیده است و در مرکز تفکر جاری توسعه حوزه فرهنگ شهری جای دارد. به عنوان مثال زیست شبانه در لندن توانسته درآمد زایی بالایی به دنبال داشته باشد.

این همه در حالیکه سهم کلان شهر تهران از فرصت زیست شبانه تقریباً نزدیک به صفر است. تهرانی که هر روز با سیلی از اقشار مختلف جامعه از کارمند، دانشجو، فرهنگیان، بازاریان و... رو برو است و جز معدود کلان شهرهای جهان است که فعالیت در آن فقط به ساعات اداری- طول روز- محدود است. با اینکه وجود زندگی شبانه پویا و سرزنده در مراکز شهری یکی از ویژگی های بارز شهرهای موفق دنیاست و ساکنان عمده شهرهای بزرگ دنیا حتی کشورهای اسلامی، بخشی از فعالیت هایشان در حوزه خرید، ورزش و گردشگری را در زمان شب انجام می دهند به طوری که حجم تردهای شبانه درون شهری در آنها دست کمی از روز ندارد. بسیاری از فضاها در تهران از جمله در مراکز درون شهری و به خصوص در مناطق ۶ و ۱۲، عملکردهایی را دربردارند که محدود به ساعات اداری در شهرهاست و پس از پایان این ساعات این نواحی از شهر به ناامن ترین و بی روح ترین نواحی شهر تبدیل و دچار سکون و بی تحرکی عجیبی می شوند. کلان شهر تهران با توجه به جاذبه ها و پتانسیل های فراوان مذهبی، فرهنگی، هنری، اقتصادی و ... خود می تواند کانون فعالیت شهروندان و جذب گردشگران در ساعات شب باشد.

حضور شهروندان در ساعات فراغت که فرصت بیشتری برای پرداختن به فعالیت های جمعی دارند، منجر به درک بهتری از فضای شهری می شود که در صورت توجه به این امر و شکل گیری زمینه های مناسب، می توان خاطرات جمعی مشترک و شهر هویت مندتری را برای شهروندان پدید آورد و در عین حال منافع بسیاری برای مدیریت شهری به دنبال داشته باشد. البته چنانچه فرصت به وجود آمده برای زیست شبانه شهرها کنترل نشده و استفاده مطلوبی از آن نگردد می تواند به شکل ناخوشایندی جلوه گر گشته و تهدید جدی تری نسبت به زمان روز

¹ لازم به ذکر است گزارش حاضر بر گرفته از مطالب طرح های مطالعاتی تحت عناوین «برنامه جامع منظر شبانه شهر تهران» و «زیست شبانه در تهران: چالش ها و ضرورت ها» می باشد که هر دو طرح در سال 1395 و به کارفرمایی مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران تهیه شده اند.

خود نیز باشد. اتفاقی که در حال حاضر گریبان گیر بسیاری از شهرهای بزرگ کشورمان بوده و منظر شبانه شهر به صحنه نمایش برخی ناهنجاری های اجتماعی تبدیل گردیده است. بنابراین تحقق شهر بیدار جز با یک نگاه کلان در ارتقای کیفی فضای شهری و حضور فعال تمامی نهادها و ذینفعان دخیل در امر توسعه و مدیریت زندگی شبانه محقق نمی گردد. از این رو باید این واقعیت که شهر تهران در حال حاضر نیز از زیست شبانه ویژه خود برخوردار است که گاه به صورت دائمی (به ویژه در ارتباط با جایگاه ملی و فراملی تهران) و گاه به صورت موقتی در مقاطعی از سال (مانند تابستان، نوروز و ماه مبارک رمضان) به صورت رسمی و غیر رسمی فعال است را پذیرفت. بنابراین می بایست در راستای نظام مند کردن آن به مانند مدیریت شهری سایر کلانشهرهایی که زندگی شبانه دارند، برای آن برنامه ویژه ای تعریف کرد و با مشارکت فعال تمامی نهادهای دخیل و از همه مهم تر خود شهروندان، تمهیدات ویژه ای را به منظور فرهنگ سازی، ترویج، توسعه و نظارت بر حیات شبانه شهر با تاکید بر ترویج نشاط و سرزندگی شهروندان و توسعه قلمروهای عمومی مد نظر قرار داد.

به عبارت دیگر از آنجا که شب عموماً مترادف با مفاهیمی نظیر خواب، رخوت و خستگی دیده می شود، مفهوم بیداری شهر در شب و کاستن از شبمردگی شهر و در عین حال حفظ آرامش و آسایش مورد نیاز شهروندان در ساعات شب نیازمند تهیه برنامه ای جامع و همه شمول است. برنامه ای که بتواند از طریق شناسایی پتانسیل های شهر تهران و با هدف ارتقاء زیست پذیری شهری و گسترش کیفی فضاهای عمومی در بستر هنجارها و ارزش های جامعه و در چارچوب امکانات و ظرفیت های شهر تهران، افزایش ساعت های بهره مندی شهروندان و گردشگران از شهر و ساماندهی زندگی شبانه بر اساس فرهنگ ایرانی- اسلامی، ایجاد فضاهای فراغت برای خانواده ها، توسعه گردشگری شبانه و تقویت اقتصاد شهری از راه مدیریت و ساماندهی مشاغل غیررسمی و جلوگیری از شبمردگی نواحی غیرمسکونی شهر تهران و استفاده بهینه از فضاهای تکریم کردی این شهر را به خوبی دنبال کرده و روی هم رفته شهر تهران را بیش از پیش به سمت شهری برای همه پیش برد.

1-1- بیان مساله

بنابراین با توجه به مطالبی که پیشتر مورد بررسی قرار گرفت، پرسش اصلی و محوری گزارش حاضر را این گونه مطرح نمود: چرا با وجود پتانسیل های فراوان، زیست شبانه در تهران همچنان ساختار، تعریف، جایگاه و متولی مشخصی ندارد.

امروزه لزوم هدایت تغییر و تحولات ناشی از نیازهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی شهر در راستای یکی از چشم انداز های طرح ساختاری- راهبردی تهران (شهری شاداب، سرزنده با عملکرد ملی و جهانی و اقتصاد مدرن و مرکزیت فرهنگی) رفته رفته نگاه های بیشتری را به سمت خود معطوف داشته است. گروه های زیادی از شهروندان تهران جغرافیای خلوت شبهای تهران را به روزهای پرتراфик ترجیح می دهند و تشنه یافتن «فضایی» برای زندگی در شب تهران هستند. بنابراین 12 ساعت کار و 12 ساعت خاموشی در این شهر برای گذران چرخه زنده شهر دیگر کافی به نظر نمی رسد و چنین حجمی از جمعیت و تکرر فعالیت ها، چرخه پویایی از امور اداری، اقتصادی، تفریحی، نظارتی-

انضباطی و البته خدماتی را می‌طلبد و مدیریت شهری تهران به عنوان حامی و پشتوانه زیست شبانه شهر نقش تعیین کننده ای در تامین آن‌ها دارد. در مقابل گروهی نظر مخالف با مدیریت شهری داشته و اعتقاد دارند شهر در شب از ابعاد فرهنگی و هویتی خود فاصله گرفته و باعث پیدایش برخی از گونه های زیست شبانه خواهد شد که با اعتقادات ایرانی-اسلامی ما همخوانی نداشته و تامین امنیت شهر در شب را از جمله توجهیات مخالفت خود مطرح می‌کنند. بنابراین مساله اصلی و کشمکش جدی زیست شبانه و موانع اجرایی شدن آن را می‌توان بحث و جدل موافقان و مخالفان اجرای این طرح دانست.

مقایسه دیدگاه های موافق و مخالف زیست شبانه تهران

موافقان	مخالفان
• احیای نشاط شبانه • کاهش فضاهای بی دفاع و پاتوق گروه های آسیب زای اجتماعی در سطح شهر • تغییر رویه در اقدامات نامناسب در حوزه منظر شبانه تهران و بهینه سازی اقدامات و فعالیت ها در حوزه نورپردازی شبانه و از بین بردن آلودگی نوری در شهر • تسهیل حرکت پیاده‌ها و وسایل نقلیه و ارتقاء ایمنی در سطح شهر • فراهم آمدن ظرفیت لازم برای گردشگری شبانه در شهر تهران • بهره گیری از پتانسیل زیست شبانه در جهت درآمدزایی پایدار برای مدیریت شهری و فراهم سازی فرصت های فراوان اشتغال و کارآفرینی • بهبود زندگی اجتماعی و فرهنگی از طریق بالا بردن کیفیت زندگی اجتماعی و غنا بخشیدن به فعالیت های فرهنگی در ساعات شب • ارتقاء امنیت اجتماعی از طریق افزایش حضور مردم در فضاهای شهری و مدیریت تجربه ی زیست شبانه در کلان شهر تهران با توجه به ارزش ها و باور های ایرانی - اسلامی	• ترویج نایت لایف با الگوی غربی • دشواری تامین امنیت فضاهای شهری و شهروندان به صورت 24 ساعته • تامین نور و روشنایی مورد نیاز • احتمال بالاتر بروز ناهنجاری های اجتماعی و فرهنگی در ساعات شب • تامین نیروی انسانی مورد نیاز جهت ارائه خدمات شبانه در سطح شهر • امکان بر هم خوردن آرامش و آسایش مورد نیاز شهروندان در ساعات شب • نیاز به هماهنگی بین نهادها و ارگان های مختلف و درگیر در این حوزه

به دنبال آنچه گفته شد، چند سوال فرعی دیگر نیز قابل طرح است که یافتن پاسخ آن‌ها بسیار حائز اهمیت خواهد بود:

- چگونه می‌توان از طریق زیست شبانه به تقویت نهاد خانواده، کاهش آسیب های اجتماعی، ساماندهی اقتصاد غیر رسمی و تقویت روح اسلامی-ایرانی شهر تهران پرداخت؟
- چه ساز و کارهایی جهت استفاده بهینه از فرصت های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، زیست محیطی، عمرانی، خدماتی و آیینی شهر تهران در شب بدون ایجاد تنش ها و آسیب های اجتماعی وجود دارد؟

• زیست شبانه در تهران در چه مکان‌ها و به چه شکلی می‌تواند محقق شود؟

تا زمانی که دو گروه موافق و مخالف بر سر اختلاف نظرهای موجود به توافق نرسند، این روند به همین شکل ادامه خواهد داشت، این سوالات بی پاسخ خواهند ماند و زیست شبانه شهر راه خود را بدون برنامه ای بدون طی کرده و این بی تفاوتی نهایتاً منجر به نمود بیشتر ابعاد نابهنجار زیست شبانه، به انزوا رفتن جنبه های مثبت و مفید آن و تحمیل هزینه هایی به شهر و شهروندان خواهد شد، هزینه هایی نظیر:

- صرف هزینه فردی سنگین بجای هزینه های عمومی کمتر برای تامین روشنایی، انرژی و امنیت.
- غیر قابل کنترل شدن ترافیک عبور و مرور در ساعات گذار از روز به شب و برعکس به علت تغییر نقشه ذهنی شهروندان از شهر.
- عدم شکل گیری جامعه پایدار به علت از بین رفتن پاتوق های ثابت فعالیت شبانه و خاطرات جمعی مشترک و در نتیجه انفصال بین نسل های مختلف شهر
- ایجاد ارزش کاذب برای املاک و مستغلاتی که در محدوده های این نوع زندگی شبانه سیار قرار می گیرند و پس از مدتی به علت تغییر نسل و تغییر گرایشات از این محدوده خارج می شوند.
- عدم امکان برنامه ریزی کاربری صحیح برای این محدوده ها که خود معضلی برای اقدامات مدیریتی شهر ایجاد می کند.

1-2- ضرورت و اهمیت موضوع

در خصوص اهمیت اجرای طرح زیست شبانه می توان به موضوعات متعددی اشاره نمود که در ادامه چند مورد از مهم ترین آن ها را بررسی خواهیم کرد.

- با توجه به این که زمان روز عمدتاً به کار، فعالیت و تحصیل شهروندان و یا اتلاف زمان آن ها در رفت و آمد اختصاص دارد، ساعات شب تنها زمان در اختیار جهت پرداختن به سایر نیازهای افراد و خانواده به شمار می رود.
- امکان فعالیت در شب با توجه به نورپردازی و دیگر پیشرفت های فن آورانه در شهر تهران و میان مردم
- کوچک شدن واحدهای مسکونی نیز خلاء فضاهای جمعی و پاسخگو به نیازهای فرهنگی، اجتماعی، تفریحی و اوقات فراغت شهروندان را بیش از پیش تشدید کرده است، لذا پاسخگویی به این نیازها می بایست در داخل شهر و عمدتاً در ساعات عصر و شب که زمان و فرصت کافی وجود دارد امکان پذیر گردد.
- شکل گیری فعالیت های شبانه بدون کنترل در شهر تهران موضوع دیگری است که می تواند در خلاء برنامه و متولی جهت ساماندهی زیست شبانه شهر تهران تشدید شده و رفته رفته از کنترل خارج شده و پیامدها و آسیب های اجتماعی مختلفی را به دنبال داشته باشد.

- شکاف میان سیاست‌های تصمیم‌گیران و فعالیت‌های مردمی و نیاز به اتخاذ تدابیر موثر در این خصوص موضوع مهم دیگری است که در ارتقاء میزان اعتماد شهروندان و استقبال آن‌ها از فضاهای شهری در ساعات شب نقش بسزایی خواهد داشت.

1-3- پیشینه پژوهشی

فقدان پیشینه مطالعاتی منسجم، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران را ملزم ساخت تا در باب حیات و زندگی شبانه در این شهر مطالعات گسترده‌ای را آغاز کند. در همین راستا تاکنون دو طرح جامع مطالعاتی با عنوان «زیست شبانه در تهران: چالش‌ها و ضرورت‌ها» و «برنامه جامع منظر شبانه در شهر تهران» تهیه شده است.

1. برنامه جامع منظر شبانه شهر تهران

- مدیریت مطالعات و برنامه ریزی معماری و شهرسازی (1395)
- مجری: دانشگاه تهران
- تمرکز این طرح بر ابعاد کالبدی و فضایی منظر شبانه شهر و ارائه نظام پهنه بندی و شناسایی فضاهای دارای پتانسیل اجرای طرح حیات شبانه در سطح مناطق 22 گانه بوده است.

2. زیست‌شبانه در تهران: چالش‌ها و ضرورت‌ها

- مدیریت مطالعات و برنامه‌ریزی اجتماعی و فرهنگی (1395)
 - مجری: دانشگاه علامه طباطبائی
 - تمرکز این طرح بر ابعاد اجتماعی و فرهنگی زیست شبانه در شهر تهران بوده است.
- علاوه بر این دو طرح تهیه شده در مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران می‌توان به مطالعات دیگری نیز در این زمینه صورت گرفته است:
- بصیری مؤدهی، رضا و حمیدرضا محملی (1391)، *منظر شبانه تهران، ارزیابی ظرفیت‌ها و ضرورت‌ها*، ویژه نامه منظر، شماره 21.
 - رضوان، محمد و عبدالله خیری (1389)، *سبمای شبانه: ضرورت انطباق تصویر روز با نورپردازی شهر*، فصلنامه منظر، شماره 7.
 - سامانی، قدسیه (1391)، *راهنمای طراحی و برنامه ریزی شهری در ارتقاء حیات شبانه فضاهای شهری*، نشریه علمی تخصصی سازمان نظام مهندسی استان قم، شماره 13.

- سعیدی رضوانی، نوید و پیروز سینی چی (1386)، *تألیف و اوقات فراغت (لزوم توجه به مفهوم شهر 24 ساعته)*، نشریه جستارهای شهرسازی، شماره 22 و 23.
- ضامنی، سمانه و فرزانه حاجی قاسمی (1391)، *عملکرد یا فرهنگ؟ دو رویکرد متفاوت در خلق منظر شبانه*، فصلنامه منظر، شماره 21.
- قربانی نیا، آرزو (1391)، *زندگی شبانه؛ فرصت یا تهدید؟*، نشریه علمی تخصصی پنجره، شماره 15.
- نشریه سازمان زیباسازی شهر تهران، شهر، زندگی، زیبایی، ویژه‌نامه حیات شبانه تهران. تابستان 1396.

1-4- فرآیند تدوین پیش نویس لایحه «برنامه تحقق شهر بیدار در شهر تهران»

فرآیندی که برای تدوین این برنامه پیموده شده است، به شرح زیر بوده است:

(1) تحلیل و جمع بندی یافته های حاصل از مطالعات پیشین (پروژه مطالعاتی تدوین برنامه جامع منظر شبانه شهر تهران و پروژه مطالعاتی زیست شبانه در تهران: چالش ها و ضرورت ها) و تبیین ضرورت و اهمیت موضوع در شهر تهران.

(2) تشکیل جلسات بررسی لایحه با حضور نمایندگان معاونت هماهنگی و امور مناطق، معاونت شهرسازی و معماری، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی، معاونت خدمات شهری و محیط زیست، کمیسیون شهرسازی و معماری شورای اسلامی شهر تهران، کمیسیون اجتماعی و فرهنگی شورای اسلامی شهر تهران.

(3) مکاتبه با شهرداری های مناطق 22 گانه (نامه های شماره 18893269 مورخ 98/7/6 و 18969946 مورخ 98/7/13)، اداره کل فرهنگی شهرداری تهران (نامه شماره 19107735 مورخ 98/8/1)، سازمان مدیریت میوه و تره بار (نامه شماره 19019258 مورخ 98/7/20) و شرکت شهروند (نامه شماره 19059465 مورخ 98/7/23) جهت معرفی مجموعه ها، مراکز و محورهای مورد نظر جهت اجرای طرح شهر بیدار.

(4) انطباق فضاهای معرفی شده از سوی مناطق و سازمان ها با یافته های برنامه جامع منظر شبانه شهر تهران و ارائه اولویت های مکانی و زمانی متفاوت در خصوص اجرای برنامه شهر بیدار.

(5) تدوین دو گزینه پیشنهادی پیش نویس لایحه

(6) ارسال دو گزینه پیش نویس لایحه به معاونت های هماهنگی و امور مناطق، شهرسازی و معماری، امور اجتماعی و فرهنگی، خدمات شهری و محیط زیست، حمل و نقل و ترافیک و برنامه ریزی، توسعه شهری و امور شورای شهرداری تهران جهت اظهار نظر در خصوص لایحه طی نامه به شماره 19166297 مورخ 98/8/13.

(7) دریافت پاسخ و اعمال نظرات اصلاحی در متن لایحه.

(8) ارائه در شورای معاونان شهردار و انتخاب گزینه مطلوب

2- جایگاه زیست شبانه در اسناد بالادستی

1- ماده 80 قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران

- بند 2: بررسی و شناخت کمبودها، نیازها و نارسایی های اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، اقتصادی و رفاهی حوزه انتخابیه و تهیه طرح ها و پیشنهادهای اصلاحی و راه حل های کاربردی در این زمینه ها جهت برنامه ریزی و ارائه آن به مقامات مسئول ذیربط.
- بند 4: همکاری با مسئولین اجرایی و نهادها و سازمانهای مملکتی در زمینه های مختلف اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، اقتصادی و عمرانی بنا به درخواست آنان.
- بند 6: تشویق و ترغیب مردم در خصوص گسترش مراکز گردشگری و تفریحی، ورزشی و فرهنگی با هماهنگی دستگاه های ذیربط.
- بند 20: تصویب مقررات لازم جهت اراضی غیر محصور شهری از نظر بهداشت و آسایش عمومی و عمران و زیبایی شهر.

2- الزام شهرداری تهران به برنامه ریزی و انجام اقدامات لازم برای بسترسازی تحقق زیست شبانه در

چشم انداز تهران 1402 مصوب 1397/11/16 شورای اسلامی شهر تهران: با عنایت به اهمیت توسعه گردشگری شبانه، برنامه ریزی برای گسترش نشاط اجتماعی، ارتقاء کیفیت بصری، ساماندهی مشاغل غیررسمی و فضاهای شهری تک عملکردی و در راستای بهبود زیست پذیری شهر تهران، افزایش ساعات بهره مندی شهروندان و گردشگران از امکانات و ظرفیت های موجود در فرآیند تحقق زیست شبانه با تأکید بر بهره گیری از نتایج مطالعات پیشین و با استناد به بندهای دوم (2) و ششم (6) ماده هشتم (10) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب 1/3/1375 و اصلاحات بعدی آن و همچنین بند «ج» ماده نود و چهارم (94) برنامه پنج ساله دوم شهرداری تهران - ابلاغی به شماره 160/1882/4938 مورخ 31/2/93، شهرداری تهران مکلف است با جلب همکاری سایر نهادهای ذیربط، ظرف سه (3) ماه از تاریخ لازم الاجرا شدن این مصوبه، لایحه «برنامه عملیاتی برنامه ریزی و انجام اقدامات لازم برای بسترسازی تحقق زیست شبانه در چشم انداز تهران 1402» را با اتکاء به رویکردهای زیر تهیه و جهت تصویب به شورای اسلامی شهر تهران ارائه نماید:

1 - توجه توأمان به تجلیات و زیبایی های کالبدی و مؤلفه های ادراکی و روان شناختی شهروندان از شب.

2 - بسترسازی برای تحقق گردشگری شبانه و تامین منابع مالی پایدار در چشم انداز تهران 1402

3 - تعیین متولی تهیه و اجرای برنامه زیست شبانه در سطح شهر تهران و مناطق.

4- توجه به پویایی، نوآوری و خلاقیت به ویژه بهره برداری از هنر شهری.

- ۵ - تمنا بخشیدن به فعالیت‌های فرهنگی با تمرکز بر هویت تاریخی - میراثی شهر تهران.
- ۶ - توجه به مسائل زیست محیطی و مکان‌گزینی صحیح و هدفمند برای نورپردازی شبانه با رعایت استانداردهای فاصله از پهنه سکونت.
- ۷ - ایجاد تمهیدات لازم برای پیشگیری از وقوع جرم با استفاده از طراحی محیطی (cpted) در مکان‌های هدف.
- ۸ - شناسایی و استقرار کسب و کارهای مجاز به فعالیت متناسب با نیازهای زیست شبانه و ساماندهی کسب و کارهای کوچک، مشاغل سیار و بی‌کانون در مکان‌های انتخابی و صدور مجوزهای لازم و نظارت بر عملکرد آنها.
- ۹ - توجه به فعالیت‌های رویداد مینا (از قبیل فرهنگی، هنری، فراغتی و تفریحی) برای گسترش نشاط اجتماعی شهروندان.
- ۱۰ - تأکید بر مشارکت شهروندان و بهره‌گیری از ظرفیت بخش خصوصی در اجرای برنامه‌ها و پرهیز از تصدی‌گری مدیریت شهری.
- ۱۱ - هماهنگی با مراجع ذیربط جهت تداوم فعالیت کسب و کار و ارائه خدمات شبانه در هر یک از مکان‌های انتخابی.
- ۱۲ - بهبود خدمات و زیرساخت‌ها در مکان‌های منتخب برای زیست شبانه به منظور پاسخگویی به نیازهای شهروندان.
- ۱۳ - توجه به جایگاه جهانی شهر تهران و ارائه خدمات برای ارتقاء جایگاه رقابتی آن در قیاس با کلانشهرهای هم‌تراز.
- ۱۴ - توجه به بعد جغرافیایی و تحقق عدالت فضایی در انتخاب مکان‌های مستعد و رفع شب‌مردگی در نقاط مرکزی شهر تهران.

• تبصره:

الف) شهرداری تهران مکلف است در برنامه‌ای کوتاه مدت از اول اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸ تا یک دوره آزمایشی سه (۳) ماهه حداقل پنج (۵) محور پر رفت و آمد شهر تهران را تا شعاع ۵۰۰ متری تحت پوشش این طرح قرار دهد؛ به نحوی که کلیه مراکز خرده‌فروشی و خدماتی و فرهنگی واقع در این مناطق، مجاز به ارائه خدمات از ساعت ۲۴ تا ۳ بامداد باشند؛ به گونه‌ای که مخل آرامش و زندگی جاری شهروندان نباشد.

ب) در برنامه کوتاه مدت ذکر شده در بند (الف) در کلیه مناطقی تحت پوشش از ساعت ۲۴ تا ۳ بامداد، حضور صاحبان مشاغل سیار و بی‌کانون مصداق سد معبر نخواهد بود و با رعایت قوانین و مقررات آزاد است.

تصویب این مصوبه در شورای اسلامی شهر تهران موید این است که مدیریت شهری تهران می‌کوشد، امکان فعالیت و حضور فضاهای شهری پایتخت نشینان در محیط‌های عمومی و تفریحی طی ساعات پایانی شب را فراهم نماید. این مصوبه که به نوعی کلید شروع اقدامات مختلف شهرداری‌های مناطق با نظارت و مسئولیت معاونت هماهنگی و امور مناطق در شهرداری تهران به شمار می‌رود و به اقدامات مناسبی در شب‌های ماه مبارک رمضان انجامید و با استقبال گسترده شهروندان نیز مواجه شد، متأسفانه در حال حاضر به دلیل بروز برخی ناهماهنگی‌ها و اختلافات نظرات قابل حل، مغفول مانده است. از این رو لازم است ضمن توجه به تبعات و نیازهای برنامه ریزی زیست شبانه تهران، در هماهنگی و همکاری تشکات متولی اداره شهر تهران، برنامه‌های موضوعی و موضعی ویژه‌ای در این خصوص تهیه و اجرا گردد تا راهبرد یکپارچه و جامعی پیش روی مدیریت شهری تهران قرار گیرد.

3- بند (1) مصوبات جلسه کمیته امنیتی شورای تامین استان مورخ 9/5/98 در خصوص الزام

شهرداری تهران به تهیه طرح جامع زیست شبانه با رعایت کلیه الزامات ظرف یک ماه.

4- رای مورخ 98/5/26 هیئت مرکزی حل اختلاف به نفع شهرداری تهران در خصوص اختلاف بین

فرمانداری و استانداری با شهرداری تهران و موافقت ضمنی این هیئت با تهیه طرح و لایحه مربوط توسط شهرداری تهران و ارائه آن به شورای اسلامی شهر تهران جهت بررسی و تصویب (حق اعتراض فرمانداری در آن زمان محفوظ خواهد بود).

متن مصوبه:

اعضای هیات مرکزی حل اختلاف و رسیدگی به شکایات شوراهای اسلامی بر اساس صلاحیت و اختیار اعطاء شده، وفق مفاد بند یک ذیل ماده 89 و مفاد ماده 90 قانون صمدالذکر پس از تدقیق در جمیع ادله و مستندات طرفین اعتراض (فرماندار شهرستان تهران و شورای اسلامی شهر تهران) و ایضا استماع سخنان فرماندار و رئیس شورای اسلامی شهر تهران در جلسه، اولاً با توجه به این که متن واحده مصوبه شورای اسلامی شهر تهران ناظر به لایحه ای است که باید در آینده توسط شهرداری تهران به شورای شهر ارائه شود و بدیهی است که پس از ارائه لایحه شهرداری به شورا، در صورت تصویب، حق اعتراض فرماندار تهران نسبت به آن بر اساس مفاد ماده 90 قانون یاد شده به قوت خود باقی خواهد بود. ثانیاً صرف نظر از ایرادات وارده به تبصره ذیل ماده واحده مصوبه موصوف، با عنایت به این که زمان اجرای تبصره‌های مذکور در حال حاضر و در زمان رسیدگی هیات مرکزی حل اختلاف منقضی شده است، بنا به جهات معروضه رسیدگی به اعتراض فرماندار تهران به شرح یاد شده را فاقد موضوعیت تشخیص دادند. این رای قطعی است.

5- بند 9 ماده 43 برنامه سوم توسعه شهر تهران: پیگیری تصویب طرح موضوعی منظر شبانه شهر و ارائه

لایحه "برنامه عملیاتی منظر شبانه شهر" بر اساس آن به شورا جهت تصویب و اجرای آن تا پایان سال اول برنامه

6- ماده 66 برنامه سوم توسعه شهرداری تهران: شهرداری موظف است به منظور ارتقاء زیست پذیری و توسعه فضایی عمومی مولد و پایدار نسبت به شناسایی و تجهیز فضاهای شهری دارای ظرفیت زیست شبانه اقدام کند و تا پایان سال اول برنامه "سند اجتماعی و فرهنگی احیاء زیست شبانه در کلانشهر تهران" را جهت تصویب به شورا ارائه نماید.

7- ماده 67 برنامه نخست شهرداری تهران مصوب شورای اسلامی شهر تهران 1388/9/11: شهرداری تهران موظف است به منظور حفاظت، بهره‌گیری، توسعه عوامل، عناصر و نشانه‌های تکوین و شناسایی مجلات شهر تهران نسبت به تهیه طرح ساماندهی، احیا و بهره‌برداری بهینه از اماکن و فضاهای شبانه و روزانه در ادوار تاریخی و سایر عوامل مهم و مؤثر در شهر تهران، ظرف مدت یک سال از زمان ابلاغ این مصوبه با شناسایی عوامل مؤثر و هویت‌بخش در شکل‌گیری مجلات دارای هویت بارز اقدام و متعاقباً نسبت به ارائه برنامه زمانبندی لازم بر این اساس، به شورای اسلامی شهر تهران پیگیری‌های لازم را اعمال نماید.

8- الزام شهرداری تهران به حفاظت، احیاء، ارتقاء و مدیریت یک پارچه بازار تاریخی تهران مصوب شورای اسلامی شهر تهران 1387/11/16: با استناد به بند دوم (2) ماده هفتاد و یکم (71) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب 75/3/1 و الحاقات بعدی آن و با توجه به وجوه مختلف تاریخی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بازار تاریخی تهران و به منظور ارتقاء و انطباق عملکردهای آن با نیازهای جامعه در درازمدت و احیای نقش آن در حوزه‌های اقتصادی، مالی، اعتباری، مدنی، اجتماعی و فرهنگی و مصون نگاه داشتن هویت تاریخی، فرهنگی و اجتماعی آن شهرداری تهران موظف است حداکثر ظرف مدت سه (3) ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه لایحه «حفاظت، احیاء، ارتقاء و مدیریت یکپارچه بازار تاریخی تهران» را با در نظر گرفتن معیارها و اصول زیر مطالعه، تهیه و تدوین نموده و جهت تصویب به شورای اسلامی شهر تهران ارائه نماید. ضروری است این اصول در تمام مراحل مطالعه، تدوین، تصویب، اجرا و نظارت مدنظر قرار گیرد. ... بند ت- طراحی زندگی شبانه متناسب با کارکردهای بازار و حذف نقاط آسیب زای اجتماعی.

3- جایگاه شب در فرهنگ ایرانی-اسلامی

در دین مبین اسلام بر لزوم توجه به شب تأکید فراوان شده است. براساس تحقیق و تفحص در قرآن مجید، آیاتی وجود دارد که در آنها به شب اشاره و از ابعاد متنوعی به این پدیده طبیعی پرداخته شده است:

1. شب به عنوان آیه و نشانه‌ای از قدرت خداوند (آل عمران، آیه 190)
2. شب فرصتی زیبا و مناسب برای عرض نیاز به درگاه بی نیاز و مناجات با معبود عالم (زمر، آیه 9)
3. شب فرصتی برای کسب آرامش و سکینه (یونس، آیه 67)
4. زیبایی‌های شب و بروز جلوه‌ها و مصادیق زیبای آفرینش (شمس، آیه 2 و 4)

مصادیق فعالیت آیینی-فرهنگی در شب

- برگزاری آیین های عبادی شب های محرم، رمضان، قدر و اعیاد مذهبی به صورت جمعی در فضاهای شهری
- ایجاد فضاهای آیینی شبانه برای لذت بردن از زیبایی های خدادادی شب چون رصد آسمان، ماه و ستاره ها.
- فرصت مناسب برای حضور خانوادگی در فضاهای شهری و گام مهمی در راستای تحکیم بنیان خانواده به عنوان نهاد حائز اهمیت فراوان در دین اسلام.
- برگزاری و پاس داشت جشن های ملی و آیینی نظیر شب یلدا و شب چهارشنبه سوری.
- برپایی گردهمایی و اجتماعات در مناسبت های ملی نظیر ایام انتخابات، پیروزی تیم های ملی ورزشی در عرصه های بین المللی در سطح شهر.

4- خدمات شهرداری تهران هنگام شب

در حال حاضر فعالیت ها و خدمات بسیاری در هنگام شب به شهروندان ارائه می شود و به نوعی شهر در ساعات شب برای خدمات دهی به شهروندان در روز بعد آماده می شود. فعالیت هایی که خود می توانند پتانسیل بالایی جهت تحقق زیست شبانه مطلوب داشته باشند و یا به عنوان ابزار مناسبی در این راستا به کار گرفته شوند. فعالیت ها و خدماتی نظیر:

- جمع آوری زباله ها، پسماندها و تنظیف معابر سطح شهر توسط نیروهای خدماتی
- ارائه خدمات 24 ساعته سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی شهرداری تهران به شهروندان
- آماده باش 24 ساعته مراکز و پایگاه های پشتیبان مدیریت بحران جهت خدمات رسانی به شهروندان در مواقع بحرانی نظیر زلزله، سیل و ...
- ارائه خدمات 24 ساعته برخی مجموعه های فرهنگی- ورزشی، کتابخانه ها و پردیس های سینمایی وابسته به شهرداری به شهروندان به خصوص در ایام ماه مبارک رمضان
- ارائه خدمات 24 ساعته به شهروندان توسط برخی فروشگاه های زنجیره ای شهروند (با توجه به این که یکی از مهم ترین تبعات زیست شبانه ایجاد رونق اقتصادی است و تجربه کشورهای دیگر نشان داده، هرگاه زندگی هنگام شب در خیابان ها و مراکز خرید جریان داشته باشد بدون تردید رونق اقتصادی به سادگی محقق خواهد شد. مجموعه شهروند به عنوان بازوی اجرایی مدیریت شهری با شبانه روزی کردن شعب خود تسهیلاتی را فراهم کرده تا شهروندان بتوانند در هرساعتی از شبانه روز که تمایل دارند با مراجعه به فروشگاه

های شهروند ضمن خرید مایحتاج ضروری خود ساعتی را در کنار خانواده به پرسه زنی و گشت و گذار بپردازند).

- ارائه خدمات 24 ساعته مراکز بهداشتی و درمانی وابسته به شهرداری تهران به پرسنل و عموم شهروندان
- ارائه خدمات برخی پارک ها و بوستان های سطح شهر به شهروندان در ساعات شب به ویژه در فصل تابستان (نظیر بوستان آب و آتش و مجموعه عباس آباد، مجموعه دریاچه شهدای خلیج فارس و ...)
- ارائه خدمات 24 به شهروندان در پایانه های مسافربری، راه آهن و فرودگاه سطح شهر
- مدیریت فضاهای سبز شهری
- خدمات تامین محصولات بازارهای میوه و تره بار
- اکثر اقدامات مرمتی و بازسازی معابر و گذرگاه ها، رنگ آمیزی جداول خیابانها و دیوارنگاری های شهر و...
- نظارت نیروهای شهریان بر ساخت و سازها و شناسایی و گزارش تخلفات ساختمانی
- برف روبی و بازگشایی معابر در فصول سرد سال
- تجهیز و آماده سازی گرمخانه ها جهت ارائه خدمات به نیازمندان به ویژه در فصول سرد سال
- فراهم سازی تسهیلات حمل و نقل عمومی برای شهروندان در شب های خاص سال نظیر ایام محرم، ماه مبارک رمضان و شب های قدر و ...

5-تجارب موفق سایر کشورها در این زمینه

استفاده از تجارب جهانی- به ویژه کشورهای اسلامی و کشورهایی با زمینه ها و شرایط فرهنگی مشابه- ضمن کمک در تصمیم گیری درست، راهنمایی مناسب در ارائه راهکارها و راهبردها با توجه به اهداف مورد نظر ما در شهر تهران خواهد بود. به همین دلیل در ادامه این گزارش تجارب شهرهای سنگاپور و استانبول به عنوان نمونه های نسبتاً موفق توسعه و ترویج جنبه های مثبت و مفید زیست شبانه مورد بررسی قرار می گیرد.

5-1-تجربه سنگاپور

شهر سنگاپور پایتخت کشور سنگاپور است که جزیره ای در جنوب شرق آسیا است و از شمال با مالزی و از شرق با اندونزی مجاورت دارد. سنگاپور با آسمان خراش های متعدد سر به فلک کشیده نورپردازی شده در شب جلوه ویژه ای به منظر شبانه سنگاپور می بخشد. سنگاپور شهری با فعالیت های گسترده و زندگی پرجنب و جوش 24 ساعته است. بنابراین نیاز به طیف گسترده ای از فضاهای باز عمومی باکیفیت دارد که افراد بتوانند در ساعات شب نیز در آنها به استراحت بپردازند. فضاهای بازی از جمله پارک فورت کینینگ، مجموعه های تفرجگاهی مجاور خلیج مارینا

و باغ‌های موجود در این بخش مکان‌های مناسبی برای میزبانی کنسرت‌ها و برنامه‌های فرهنگی هستند و پارک‌های کوچک‌تر به منظور استراحت و ایجاد فضاهای عمومی آرامش‌بخش به کار می‌روند. صرف غذا خارج از منزل در حاشیه تفرجگاه‌های رودخانه و یا در امتداد پیاده راه ارکارد به افراد امکان می‌دهد تا در جریان زندگی شبانه بوده و تجربه منحصر به فردی را برای صرف غذا تجربه نمایند.

نورپردازی سنگاپور در شب به دنبال ارتقاء هویت مکانی بوده و تجربه جدیدی از شهر در شب ارائه نموده است. به همین منظور طرح جامع نورپردازی شهر سنگاپور ارائه شده است که در آن صاحبان املاک در مرکز تجاری شهر و کناره خلیج تشویق شده‌اند تا در طرح نورپردازی شهر در شب همکاری جسته و نمای ساختمان‌ها، ورودی بناها و مسیرهای پیاده به نحو مناسب و هماهنگی نورپردازی شود تا شهر جلوه مناسبی در شب پیدا کند. از مهم‌ترین اقدامات سازمان نوسازی و توسعه مجدد شهر سنگاپور تدوین طرح‌های برنامه‌ریزی و سیاست‌های مرتبط با منظر شبانه به منظور شکل‌دهی به منظر شاخص، پویا، سرزنده و همه‌شمول است. به منظور حفظ و ارتقاء هویت مرکز شهر سنگاپور در شب از اصول طراحی شهری بهره برده شده تا شهر و عرصه‌های عمومی آن به مکان‌هایی سرزنده و لذت‌بخش تبدیل گردند. به هنگام برنامه‌ریزی برای مرکز شهر، رابطه میان ساختمان‌ها و خیابان‌ها، نحوه استفاده افراد از آن‌ها و تجربه آن‌ها از حرکت در فضاهای شهری نیز مورد توجه قرار گرفته است. استراتژی طراحی منظر شبانه در سنگاپور باهدف تقویت شخصیت و هویت مکان‌ها صورت گرفته و حس تعلق به مکان را ایجاد می‌نماید. به واسطه همکاری با ذی‌نفعان مختلف، محیط انسان‌ساخت شهر در حال بهبود بوده و به مکان‌هایی که می‌توانند حس مکان و تعلق را انتقال دهند، مبدل گشته‌اند. منظر شبانه زیبا، روشنایی و نورپردازی مناسب بناها و فضاهای شهری می‌تواند تصویری مطلوب را برای یک شهر خلق کند و به تجارب بازدیدکنندگان روح زندگی ببخشد. یکی از مشخصه‌های اصلی سنگاپور سرزندگی آن و برخورداری از منظر شبانه جذاب و خاطره‌انگیز است که تأثیر دیر پایایی را بر روی بازدیدکنندگان می‌گذارد. منطقه مرکزی شهر سنگاپور که عنوان مرکز مدنی شهر سنگاپور به آن اطلاق می‌شود، در قلب اقدامات توسعه و در هسته مرکزی برنامه‌ریزی شهر سنگاپور قرار دارد و متشکل از ناحیه برنامه‌ریزی حفاظتی شهر سنگاپور است.

در سال 1988 طرح احیا و بازآفرینی مرکز مدنی سنگاپور به‌طور گسترده‌ای مورد توجه قرار گرفت و اجرای آن آغاز گردید. این طرح شامل برنامه‌ریزی و تدوین اهداف و اصول و راهبردهایی در راستای ساماندهی منظر شبانه سنگاپور از طریق ایجاد شبکه فضایی و محورهای پیاده هماهنگ و بهسازی پارک‌ها و فضاهای باز و حفاظت از نشانه‌های معماری تاریخی برجسته بود. هدف اصلی این طرح و اقدامات پس‌از آن، احیا و ارتقای این منطقه به‌عنوان مرکز فعالیت‌های فرهنگی و مدنی شهر سنگاپور بوده است. مشخصه و کاراکتر اصلی این ناحیه از سنگاپور، تنوع معماری و

طیف گسترده فضاهای شهری موجود در آن است. بنابراین برنامه منظر شبانه مرکز مدنی سنگاپور که باهدف بهبود منظر شبانه تهیه شده است، با استفاده از نورپردازی شبانه بر تنوع و کیفیت معماری عناصر شهری در این منطقه تأکید نموده و سطح مناسب و مطلوبی از نورپردازی برای حرکت ایمن در شهر را فراهم می‌کند. این منطقه بر اساس هویت متمایز هر بخش، به سه ناحیه اصلی تقسیم شده است. تمایز اصلی این نواحی همگن، کاراکتر متفاوت مسیرهای حرکتی آن‌ها است و هر مسیر از تصویر بصری متمایزی برخوردار است. مسیرهای موردنظر عبارت‌اند از: مسیر برگزاری مراسم‌ها و جشن‌ها، مسیر قرارگیری میراث و مسیر تاریخی.

هدف اصلی برنامه توسعه منظر شبانه مرکز شهر سنگاپور دستیابی به منظر شبانه منحصربه‌فرد برای شهر سنگاپور از طریق تأکید بر ویژگی‌های خاص سنگاپور به عنوان یک کلان شهر گرمسیری و باغ شهر است، بنابراین ایده‌ها و کانسپت‌های زیر در طرح مدنظر قرار گرفته‌اند:

- ایجاد خط آسمان منحصر بفرد برای سنگاپور با استفاده از نورهای رنگی مختلف به ویژه بهره‌گیری از نور سرد
- بازآفرینی الگوی ریتمیک سایه‌های روز در شب برای ایجاد منظر شبانه متضاد و هیجان‌انگیز
- افزایش نمود سربسزی در شب از طریق ارتقای روشنایی فضای سبز گرمسیری سنگاپور
- ارتقای هویت سنگاپور به عنوان یک شهر جزیره‌ای با ترکیب نور در امتداد سواحل و لبه آب
- استفاده از انواع چراغ‌های روشنایی برای مراسم‌ها و جشن‌ها جهت بازتاب تنوع فرهنگی جامعه

به دنبال این اهداف، سازمان بازتوسعه شهری سنگاپور (URA) به منظور تقویت هویت شبانه مرکز مدنی شهر، تشویق پیاده‌روی و قدم زدن شبانه، تقویت ثروت‌های معماری منطقه و برجسته‌سازی پارک‌ها و فضاهای سبز منطقه از طراحان منظر و متخصصان نورپردازی و روشنایی فرانسوی «لایت کیبلز» برای ارائه راهبردها و سیاست‌های تحقق اهداف کمک گرفته است. پیش از مفهوم‌پردازی و تهیه طرح جامع منظر شبانه و نورپردازی در سال 1992، «کمیته راهبری مرکز مدنی» که متشکل از ادارات دولتی و هیئت‌های قانونی است، تجزیه و تحلیل دقیقی را بر روی شرایط سایت موجود انجام دادند. علاوه بر این، همراه اهداف برنامه URA برای منطقه مدنی، طرح جامع منظر شبانه و نورپردازی به دنبال تقویت هویت مدنی منطقه؛ بازگرداندن عابران پیاده به مرکز مدنی در شب با تقویت اهمیت مسیرهای اختصاص یافته برای برگزاری جشن و میراث؛ افزایش ثروت معماری منطقه مدنی و برجسته‌سازی درختان سبز، پارک‌ها و فضاهای باز بوده است. به منظور دست‌یابی به اهداف مذکور پس از شناخت محدوده و تجزیه و تحلیل دقیق ویژگی‌های بافت، راهبردهای زیر برای منظر شبانه سنگاپور تدوین شده است:

1. تفکیک نواحی همگن
2. تقویت هویت شبکه‌های ارتباطی (پیاده‌راه‌ها و مسیرهای حرکتی سواره)
3. شاخص‌سازی عناصر معماری
4. ارتقای فضاهای باز شهری
5. ارتقای کیفیت روشنایی محیط

5-2- تجربه استانبول

استانبول یکی از شهرهای تاریخی جهان و از زنده‌ترین شهرهای خاورمیانه است که دارای میراث طبیعی و مصنوع بسیاری است و از تنوع اجتماعی، فرهنگی و فعالیتی برخوردار است. خرده فرهنگ‌های مختلف در استانبول در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند و آثار تاریخی بسیاری از دوره‌های مختلف تاریخی و به‌ویژه دوران بیزانس در آن باقی‌مانده است. فضاهای شهری استانبول نمایانگر پلی میان گذشته و حال است. استانبول همچنین یکی از نمونه‌های بی‌بدیل زیست شبانه است که جریان زندگی در آن، محدود به‌روز نمی‌شود. قدرت بی‌نظیر منظر شب که شامل نور و رنگ است در طول سال‌ها در استانبول تداوم داشته است و این قدرت در بسیاری از بناهای تاریخی استانبول وجود دارد. زندگی در تمامی ساعات شبانه‌روز در این شهر به‌ویژه در مرکز آن جاری است.

مرکز بخش اروپایی شهر که قلب زیست شبانه شهر استانبول است، دربردارنده خیابان استقلال و میدان تقسیم و محدوده اطراف آن‌هاست که محل تجمع و زیست شبانه شهر هستند و اغلب بناهای تاریخی، هتل‌ها و سفارتخانه‌ها، در این بخش واقع شده‌اند. افراد می‌توانند تا نیمه‌های شب در خیابان‌های استانبول گردش کنند بدون آنکه نگران از دست رفتن امنیت و آرامش خود باشند. تنوع فعالیت‌های شبانه در فضاهای باز شهری (مانند برگزاری نمایش‌های شبانه، دست‌فروشی، فعالیت ورزشی و هنری و تئاتر، آوازهای دسته‌جمعی و گروهی، کنسرت‌ها و ...) و وجود کاربری‌های فعال در شب (مانند باشگاه‌های ورزشی، نمایشگاه‌ها، رستوران‌ها و ...) رونق ویژه‌ای به زندگی شبانه در فضاهای شهری استانبول بخشیده است.

باوجود اینکه زیست شبانه بخش جدایی‌ناپذیر زندگی شهری در استانبول است اما نکته قابل‌توجه عدم وجود طرح و برنامه مدون برای هدایت منظر شبانه این شهر است. علی‌رغم اینکه برنامه‌ریزی منظر شبانه به‌عنوان بخش مهمی از برنامه‌های توسعه شهری در بسیاری از شهرهای دنیا مورد توجه برنامه ریزان شهری قرار گرفته است، اما در ترکیه هنوز طرح جامعی برای منظر شبانه شهرها و به‌طور خاص شهر استانبول تهیه نشده است. با این حال اهمیت توجه به منظر شهری شبانه در ترکیه روز به‌روز در حال افزایش است. توجه به زیست شبانه و ارتقای منظر شبانه دیگر به‌عنوان یک ابزار فنی و یا تسهیلات لوکس و خارج از نیاز و یا به‌عنوان تزئین صرف برای بناها تلقی نمی‌شود بلکه به یکی از ضرورت‌های شهرنشینی تبدیل شده است که نیازمند برنامه ریزی و مدیریت کارآمد است.

در ترکیه هم‌زمان با پیشرفت‌های صورت گرفته در برنامه‌ریزی شهری و همگام با روند جهانی‌شدن، در زمینه برنامه‌ریزی و طراحی منظر شبانه و نورپردازی شهری نیز پیشرفت‌های مؤثری صورت گرفته است. توجه به اهمیت منظر شبانه و نورپردازی و روشنایی شهر در شب منجر به شکل‌گیری «اداره نورپردازی شهری و انرژی» به‌عنوان بخشی از شهرداری کلان‌شهر استانبول شده است. با تأسیس این مجموعه و شکل‌گیری نهاد موردنیاز برای برنامه‌ریزی و نظارت بر منظر شبانه استانبول، کارشناسان این سازمان با همکاری سایر مؤسسات و سازمان‌های دولتی، مؤسسات دانشگاهی و شرکت‌های خصوصی اقدام به انجام مطالعات اولیه برنامه منظر شبانه برای بخش‌هایی از شهر

استانبول نموده‌اند. اتخاذ رویکرد یکپارچه برای برنامه‌ریزی و طراحی و نظارت بر منظر شبانه استانبول از اصلی‌ترین مأموریت‌های اداره نورپردازی و انرژی شهری استانبول است.

با همکاری اداره نورپردازی شهری و انرژی مطالعات دانشگاهی اولیه به‌منظور تهیه برنامه جامع منظر شبانه و روشنایی برای بخش‌های از کلان‌شهر استانبول در برخی از دانشگاه‌های ترکیه در حال انجام است. با این حال نوپا بودن تهیه این برنامه و تعداد اندک مطالعات صورت گرفته و بخشی و جزئی بودن این مطالعات، سبب شده است تا این تحقیقات در حد متن‌های دانشگاهی و نشریات علمی و مبنای نظری باقی‌مانده و جنبه کاربردی پیدا نکند. بنابراین مطالعات برنامه منظر شبانه و نورپردازی در ترکیه هنوز در مراحل جنینی خود قرار دارد. به دلیل عدم وجود یک برنامه جامع، برنامه‌ریزی طراحی و مدیریت منظر شبانه در ترکیه بر اساس اقدامات موضعی و مقطعی انجام می‌گیرد و شاید از این نظر شباهت زیادی با شرایط کنونی حاکم بر کشورمان دارد.

برخی از برنامه‌های مدیریت شهری در راستای تهیه برنامه جامع منظر شبانه و نورپردازی فضاهای شهری، انجام مشاوره با شرکت‌های موجود در زمینه طراحی منظر و محصولات نورپردازی، استفاده از تجارب شهرهای اروپایی و مدیریت شهری آن‌ها در این زمینه، مشارکت شهرداری‌ها و سازمان‌های عمومی در زمینه تهیه برنامه منظر شبانه و به اشتراک‌گذاری اطلاعات است. کارشناسان بخش عمومی و شرکت‌های خصوصی و اساتید دانشگاه در این زمینه به همکاری دعوت شده‌اند. این موضوع در ترکیه پذیرفته شده است که تهیه برنامه جامع منظر شبانه نیازمند وجود یک سازمان متولی، کارشناسان متخصص در زمینه طراحی شهری، طراحی منظر، طراحی نورپردازی و روشنایی شهری و بهره‌گیری از متفکرین کشور است که با حمایت یکدیگر و ایجاد یک بستر مناسب برای هر دو بخش دولتی و خصوصی مراحل در نظر گرفته شده طی شود.

تاکنون مطالعات چندین برنامه نورپردازی شهری در استانبول، انجام شده است. مهم‌ترین مطالعه انجام شده مربوط به «طرح جامع نورپردازی شبه‌جزیره تاریخی استانبول» در سال 2007 است که منطقه‌ای مهم و استراتژیک به لحاظ قرارگیری بسیاری از بناهای تاریخی و موقعیت جغرافیایی ویژه است. یکی از ویژگی‌های مهم شبه‌جزیره تاریخی استانبول منظر زیبای آن است. این ویژگی سبب شده است تا این منطقه همواره مورد توجه قرار گرفته و برنامه‌ریزی برای منظر آن در اولویت قرار داشته باشد. مطالعات برنامه جامع برای نورپردازی این منطقه انجام شده است اما در این مطالعه توجه کمی به منظر شهری صورت گرفته است. در این مطالعه، تجزیه و تحلیل‌های منطقه‌ای انجام شده‌اند و ساختمان‌ها و سازه‌های تاریخی و مهم منطقه که نیازمند نورپردازی ویژه هستند بر اساس تأثیرات شبه‌جزیره تاریخی بر روی منظر شهر استانبول در زمان شب، مشخص شده‌اند. در این طرح همچنین معیارهای نورپردازی برای روشنایی سایر ساختمان‌ها و سازه‌ها تعیین شده است.

5-2-1- نهادهای متولی منظر شبانه در استانبول

منظر مطلوب تجلی غرور و هویت شهر است. فقدان یک طرح جامع برای هدایت نحوه توسعه منظر شبانه در شهر سبب می‌شود تا منظر شبانه شهر به دلیل اقدامات مقطعی دچار ناهماهنگی و عدم تعادل گردد. بنابراین تهیه برنامه

مناسب برای منظر شبانه یکی از ابزارهای ضروری برای هدایت توسعه منظر است، اما رویکردهای فردی و بدون هماهنگی نتایج منفی را دربردارنده. تهیه طرح جامع نیازمند تعامل میان نهادهای مسئول، معماران، برنامه ریزان شهری، طراحان منظر و طراحان و مشاوران نورپردازی است. اقدامات اخیر شهرداری کلان‌شهر استانبول، در ایجاد نهاد قانونی مسئول این امر و تأسیس اداره روشنایی شهر و انرژی در این زمینه بسیار حیاتی است. هدایت اقدامات و برنامه‌های منظر شبانه و دستیابی به منظر باکیفیت خوب و روشنایی شهری مطلوب یک گام به جلو برای مدیریت شهری استانبول بوده است. اما سازمان مذکور هنوز به‌اندازه کافی دارای تشکیلات منسجم و نیروهای متخصص نیست.

ساماندهی منظر شبانه و نورپردازی برخی از فضاهای شهری استانبول از جمله میدان سلطان احمد، مجتمع رفاهی فلوریا، دروازه گورستان ادرینه، پارک چاملیجای بزرگ، پارک کیسکلی، دیوار قدیمی شهر استانبول، آبگذر والنز، قلعه شیله، پل هوایی و خط اتوبوس صفاکوی و مسجد شهزاده باشی، اقداماتی هستند که به تازگی توسط «اداره روشنایی شهر و انرژی» انجام گرفته است.

نمونه‌ای از گزارش‌های تهیه‌شده برای ساماندهی منظر شبانه

5-2-2- برنامه منظر و نورپردازی شبانه استانبول

هم‌اکنون برنامه جامع منظر و نورپردازی شبانه جدیدی برای بخش بزرگی از شهر استانبول در حال تهیه است. این طرح که اصطلاحاً «آروپ» نام گرفته است توسط یک شرکت انگلیسی به همین نام تهیه می‌شود. این پروژه شامل ایده‌های ساماندهی منظر شبانه و نورپردازی برای 120 ساختمان میراث فرهنگی و 20 پروژه نورپردازی و طراحی برای نشانه‌های شهری منتخب و طرح‌های منظر شبانه برای مناطق انتخاب‌شده از شهر استانبول است. برنامه جدید استانبول باهدف ایجاد چارچوب جامعی برای اقدامات آینده منظر شبانه و نورپردازی در شهر استانبول به‌منظور هدایت توسعه و ساخت‌وسازهای عمومی و خصوصی تهیه می‌شود.

طرح جدید در دست تهیه برای شهر استانبول با توجه به ابعاد مختلف - زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی - و باهدف ایجاد یک تصویر شبانه خوانا از استانبول تهیه می‌شود. ارتقای امنیت اجتماعی و ایمنی اصلی‌ترین اهداف شکل‌دهنده به طرح هستند. ایمنی در فضاهای عمومی سبب ایجاد سرزندگی و نشاط شبانه می‌شود و از این‌رو به

تقویت اقتصاد شبانه منجر می‌گردد. در این طرح همچنین از فن‌آوری‌های جدید و راه‌کارهای نوین نورپردازی با تمرکز بر مسائل زیست محیطی بهره گرفته شده است.

• اهداف اولیه طرح

بررسی مطالعات پایه طرح نشان می‌دهد که طرح جامع منظر شبانه استانبول نقشه راهی برای دستیابی به اهداف سایر برنامه‌های موجود در این شهر و تقویت نورپردازی شهری و ترکیب آن با معماری بناها است. برنامه منظر شبانه هم‌اکنون برای بخش‌هایی از استانبول تهیه می‌شود اما به تدریج تمامی نواحی و فضاهای شهری را در برمی‌گیرد. این طرح با توجه ویژه به سابقه تاریخی استانبول تهیه می‌شود. با بهره‌گیری مؤثر از طرح جامع منظر شبانه می‌توان به تقویت هویت تاریخی شهر استانبول کمک کرد و وحدت و تنوع موجود در فضاهای شهری استانبول را که ریشه در تاریخچه این شهر دارند، پررنگ نمود. به عنوان مثال یکی از ایده‌های مطرح شده در مطالعات اولیه استفاده از نورهایی با رنگ‌های مختلف برای بناهای مربوط به دوره‌های مختلف تاریخی است. رنگ نور مورد استفاده در نورپردازی آثار و بناهای تاریخی شهر می‌تواند بر اساس سیر تاریخی شکل‌گیری بناها از سفید به قرمز و آبی تغییر نماید. همین‌طور می‌توان از توالی طیف رنگ‌های روش تا تیره برای این منظور بهره گرفت. به‌طوری‌که نور روشن به عنوان نمادی برای بناهای معاصر و نور تیره‌تر به به عنوان نمادی برای بناهای تاریخی مورد استفاده قرار گیرد.

• ویژگی‌های اساسی برنامه

1. برنامه منظر شبانه شهر استانبول کاربردی و تحقق‌پذیر است.
2. این طرح نسبت به هویت استانبول و شخصیت و کاراکتر تاریخی آن آگاه بوده و به نیازهای شهر استانبول پاسخ گفته و اهداف توسعه شهر استانبول را برآورده می‌سازد.
3. جامع‌نگری از ویژگی‌های اصلی برنامه منظر شبانه شهر استانبول است. این طرح تمامی عناصر و اجزای محیط و فضاهای شهری عمومی را دربرمی‌گیرد و با به حداکثر رساندن ارزش فضای شبانه و نورپردازی شب تأثیرات منفی بالقوه زیست شبانه را به حداقل می‌رساند.
4. برنامه منظر شبانه استانبول از نظر فنی از سطح بالایی برخوردار است. به‌منظور نورپردازی فضاهای شهری در شب نیازی به روشنایی همه اجزا و عناصر فضا و یا وجود نور شب به همان اندازه نور عصر هنگام یا نور روز نیست. بنابراین باید ملاحظات فنی در طراحی منظر شب و به‌ویژه در نورپردازی فضاهای شهری در شب لحاظ شوند.
5. مشارکت مالکین و توجه به دیدگاه مالکان بناها در نورپردازی بناها از ویژگی‌های اساسی طرح است.

مرور تجربه شهرهای اروپایی - آسیایی مانند سنگاپور و استانبول نشان می‌دهد که در کشورهایی با سیاست‌های باز فرهنگی، مهمترین چالش‌ها در زیست شبانه مرتبط با نورپردازی، تامین امنیت و مزاحمت‌های صوتی و ناشی از

ازدحام است. اگر بخواهیم این چالشها را در یک دسته بندی کلی قرار دهیم می توانیم آن را مرتبط با مسائل کلی امنیت، بهداشت و برخورداری از رفاه شهری بدانیم که مرتبط با مسئله برابری و عدالت شهری است. بنابراین مرور این تجربه ها دو درس کلی را پیش روی ما قرار می دهد:

نخست روش شناسی آنها است؛ که در آن زیست شبانه به عنوان یک پدیده متداول در زندگی شهری مدرن در جامعه آنها مسئله ساز شده و برای ارتقا کیفیت این سبک از زندگی، نخست معضلات آن شناسایی و ظرفیتهای مقابله با این معضلات تشخیص داده شدند و در مرحله بعد با تعیین جایگاه دولت و نهادهای حاکمیت شهری و اهداف آن ها برای ارتقا کیفیت زندگی شبانه شهری، راجع به چگونگی مداخله گری یا تنظیم نیروهای درگیر و تاثیرگذار در این پدیده برنامه ریزی شده است. در این بخش تدقیق موقعیت دولت نسبت به شهروندان و نیز شفافیت در رویکرد برنامه ریزی اتخاذ شده از اهمیت شایان توجهی برخوردار است، در حالی که اغتشاش در تعیین مرزهای رابطه میان حاکمیت و زندگی شهروندی و حدود دخالت یا تنظیم گری می تواند به التقاط شیوه های متناقض در برنامه ها و یا برنامه ریزی دور از واقعیت بی نجامد.

دوم این که تجربه های زندگی شهری، مهمترین رکن زندگی اجتماعی یعنی امنیت را در کنار آزادی تبدیل به مسئله اصلی میسازد. بدین معنا که تامین امنیت شهروندان که یکی از اساسی ترین ارکان تداوم جامعه بوده و برعهده حاکمیت آن است، با دغدغه حفظ آزادی افراد برای بهره مندی از ساعت های آزاد شب خود گرد می آورد، ساعاتی که در آن اشتغال به وظیفه استخدامی نداشته و می توانند به دلخواه خود وقت بگذرانند و نیازهای اجتماعی و روحی خود را ارضا نمایند. همچنین تلاش برای برقراری امکان برابر استفاده از فضای عمومی و امکانات شهری در کنار دو اصل امنیت و آزادی می آید و وظایف یک حکمران خوب را برای ایجاد توازن میان عناصر امنیت، آزادی و برابری در جهت ارتقا کیفیت زندگی شهروندانش روشن میسازد.

این تجربه ها دو گونه از اقدام برای رسید به این هدف را پیشروی ما می گذارند: یکی تامین زیرساختهای شهری و امکانات محیطی که خصوصا برای تامین امنیت و ایجاد برابری تا حد زیادی موثر به نظر می رسند و دیگر مقابله با آسیب ها و چالش های ناشی از زیست شبانه که موجب تعیین امکان تفریح آزادانه برای شهروندان می شود.

5-3- جمع بندی تجارب جهانی زیست شبانه

بررسی تجربه سایر شهرها در ارتبا با زیست شبانه چند آموخته مهم دارد که عبارتند از:

- (1) تمرکز زیست شبانه در پهنه های محدودی از شهر
- (2) شناسنامه دار کردن دستفروشان و هنرمندان
- (3) فعال کردن محدوده های تک عملکردی و بدون فعالیت در ساعات شب
- (4) نورپردازی شهر و از بین بردن فضاهای بی دفاع

5) توسعه و ترویج فرصت های جذب گردشگر

6) تعریف متولی و سازمان مشخص برای هدایت و پیشبرد امور مرتبط با زیست شبانه

6- درآمدی بر وضع موجود زیست شبانه در تهران

به نظر میرسد سه روایت از زیست شبانه وجود دارد که به سه شیوه زیست شبانه را مفهوم پردازی می کنند و برای اداره آن می کوشند. این سه روایت را می توان روایت های اقتصادی، فرهنگی و آسیب شناختی دانست. روایت اقتصادی بر بازدهی و سوددهی زیست شبانه تأکید می کند، روایت آسیب شناختی بر خطرات، تنش ها و مخاطرات زیست شبانه تأکید دارد و روایت سوم روایت کنشگران عرصه شب است که شب را همانند فضایی برای معنایابی و هویت یابی فهم می کنند.

در نتیجه تعامل این وجوه، زیست شبانه در دو صورت بندی شکل می گیرد؛ یکی وجه استاندارد و تنظیم شده است که در فضای رسمی موضوعیت یافته است (تجربه مراکز تفریحی شبانه در غرب) و دیگری فضاهای غیر رسمی و گروههای غیر رسمی در زیست شبانه است. بدین ترتیب فضای غیر رسمی زیست شبانه در اختیار طرد شدگان (اعم از اقلیتهای مختلف و افراد دارای درآمدهای پایین ...) و فضای رسمی در اختیار افراد دارای منزلت های مشخص اجتماعی است. البته باید توجه داشت که با نظر به این که در ایران برای زیست شبانه برنامه و سیاست گذاری و فضای مشخصی وجود ندارد؛ کلیت مسئله زیست شبانه در ایران از منطق غیر رسمی تبعیت می کند. بدین ترتیب دگرگونی و بازسازی فضای شهری با نظر به منطق جدید ضرورتی ساختاری است و در این میان مسئله حکمرانی موضوعیت ویژه ای خواهد داشت. به نظر می رسد الگوی رایج حکمرانی بر تهران از وضعیتی سلسله مراتبی و متمرکز تبعیت میکند و به همین سبب امکان نواحی و محلات مختلف شهر برای ایجاد الگوهایی متفاوت با سبک رایج مدیریت در پراکنش نهاده شده اند. در حالی که برای ساماندهی زیست شبانه می باید این وضعیت شبکه ای دیده شود و به ذینفعان و شبکه های خاصی که درگیر در زیست شبانه اند (از عاملان گرفته تا نهادها) توجه ویژه شود.

نکته قابل توجه که از مطالعات صورت گرفته و تحلیل آن ها به دست آمده، این است که در حقیقت ما با طیفی از رفتارهای اجتماعی در فضاهای زیست شبانه مواجه هستیم که در یک سوی آن وجوه کاملاً آسیب شناختی و در سوی دیگر آن وجوه بهنجار و سالم فراغت اقتصادی وجود دارد. در نظر نگرفتن این طیف و مرزبندی کامل و رسوخ ناپذیر دو وجه آسیبی و فراغتی، پیامدهای ناخوشایندی برای هرگونه سیاست گذاری و اجرای سیاستهای طراحی شده به دنبال خواهد داشت. تهران به عنوان یک کلان شهر، گروه های اجتماعی متعددی را با سلاقی و نیازمندی های گوناگون در خود جای داده است. این گروه های اجتماعی و نیازمندی های متفاوت آن ها، به فضاهای اجتماعی شکل های متفاوتی می دهد. ممکن است گروه هایی وجود داشته باشند که نیازی به استفاده از حوزه عمومی در ساعات شب احساس نکنند، همچنین برخی از گروه های اجتماعی که می توانند از ساعات شب در حوزه

عمومی بهره ببرند، به دلایلی از این حضور محروم می‌مانند (مانند زنان، کودکان، اقشار فرودست به ویژه اقشار فاقد وسیله حمل و نقل شخصی و در بسیاری از موارد خانواده‌ها).

از این رو شناسایی نیازها و انتظارات گروه‌های اجتماعی مختلف در ساعات شب نقش تعیین کننده در برنامه ریزی، راهبری و نهایتاً موفقیت یا عدم موفقیت زیست شبانه در کلان شهری نظیر تهران خواهد داشت.

6-1- نیازها و انتظارات گروه‌های اجتماعی در شب تهران

از آنجاکه در تهران گروه‌های مختلفی با نیازها، سلائق و ترجیحات مختلف وجود دارند، بنابراین باید انتظار داشت که هریک در جستجوی فضاهایی برای رفع آن نیازها برآیند. در اینجا به نیازهای عمده‌ی شکل‌دهنده به فضاهای زیست شبانه و گروه‌های اجتماعی مرتبط با این نیازها می‌پردازیم. نیازهای عمده‌ای که می‌بایست در تدوین لایحه مورد بررسی دوباره قرار گیرد:

- نیازهای اقتصادی و اقتصاد شبانه

بخش مهمی از زیست شبانه پیرامون نیازمندی‌های اقتصادی شکل گرفته و می‌تواند شکل بگیرد. به بیان دیگر، شب‌های تهران این ظرفیت را دارند که از نظر اقتصادی فعال تر باشند و خصوصاً این بحث مطرح است که مشاغل خرد و کوچک می‌توانند درآمدزایی قابل توجهی داشته باشند.

- نیازهای خدماتی

بیشتر بخش خدماتی اداری کلانشهر تهران، صرفاً دارای خدمات رسانی روزانه است. نیروی انتظامی، بخش پزشکی و آتش نشانی و بخش کوچکی از سامانه اتوبوس رانی در طول شب نیز فعال هستند؛ اما به جز این موارد ضروری و امنیتی، بخشهای دیگری نیز وجود دارد که شهروندان در طول شب نیز به آن‌ها نیاز دارند. کارمندان بخش قابل توجهی از جمعیت تهران را تشکیل می‌دهند. برای بسیاری از اعضای این رده اجتماعی، گرفتن مرخصی و انجام کارهای ضروری مثلاً انجام امور بانکی که نیازمند حضور در بانک هستند یا تعویض کارت ملی و ... با دشواری زیادی همراه است. همچنین وجود مراکزی که بتوان اقلام ضروری مثل مواد خوراکی و بهداشتی را از آن‌ها تهیه کرد بخش مهمی از خدمات شبانه محسوب می‌شود.

- نیازهای فرهنگی

نیازهای فرهنگی همچون نیازهای مذهبی و هنری، بخش مهمی از زیست شبانه را تشکیل می‌دهند؛ اما به نظر می‌رسد که فضاهای عمومی مورد نیاز برای برآورده ساختن این دو نیاز، تنها در ایام ویژه‌ای از سال در دسترس عموم قرار می‌گیرند. به عنوان مثال در ماه مبارک رمضان ساعات کار مراکز مذهبی همچون امامزاده‌ها تا بعد از ساعت 12 شب ادامه دارد و تنها در این ایام است که پردیس‌های سینمایی به عنوان مراکز مهم فرهنگی هنری تا

آستانه سحر، فعال هستند. استقبال عموم مردم از فعالیت شبانه مراکز مذهبی، هنری و تفریحی فراغتی در ایام رمضان گویای نیازی جدی به فعال بودن این عرصه هاست.

- نیاز به ورزش و بازی

تصور عمومی بر آن است که ورزش کردن باید در هنگام صبح انجام بگیرد؛ اما در زندگی مدرن و ساعات کار طولانی آن که بیشتر افراد را از ابتدای صبح تا بعدازظهر به کار و فعالیت اقتصادی وامی‌دارد، عموم مردم از ورزش صبحگاهی محروم هستند و برخلاف تصور رایج، بسیاری از افراد در هنگام شب به ورزش کردن حتی به شکل تفریحی و به مثابه بازی، گرایش دارند. بسیاری از فضاهای ورزشی فراغتی موجود در تهران که به طور بالقوه توانایی جذب مخاطبان خاص خود را دارند، با فرارسیدن شب تعطیل میشوند. نکته‌ای که در اینجا نباید فراموش کرد سهم کودکان از این گونه فضاهای ورزشی تفریحی است. با تغییرات سبک زندگی در ایران، بخش قابل توجهی از کودکان و نوجوانان شب بیداری را تجربه می‌کنند و امکان گسترش فضاهای مربوط به آن‌ها حداقل در شب‌های تعطیل و آخر هفته‌ها وجود دارد.

- نیازهای هویتی و همبستگی اجتماعی

آنچه در اینجا تحت عنوان نیازهای هویتی آمده، مجموعه متنوعی از کنش‌های اجتماعی و هویت فردی و اجتماعی را در «خود هویت جویانه و مرتبط با تعریف، ساخت و تحکیم در برمی‌گیرد. درواقع، در بسیاری از موارد، فضاهای عمومی در ساعات شب، محل نمایش خود و شکل دادن به آن در پیوند تنگاتنگ بین فضاهای اجتماعی و کنش‌های اجتماعی هستند. فراغت شبانه، زمان مناسبی برای خانواده‌هاست تا ساعاتی چند را در کنار یکدیگر گذرانده و تجربه مشترکی از فضاهای عمومی شهر به دست آورند.

6-2- بررسی سازمانی زیست شبانه شهر تهران

در چارچوب نظام مدیریت شهری تهران، شهرداری تهران با برخورداری از 9 معاونت، متولی اصلی جنبه های اصلی مدیریت زیست شبانه شهر تهران محسوب می شود. با توجه به تعریفی که از زیست شبانه می توان در نظر گرفت، به نظر می رسد حوزه های مختلف سیاست گذاری، برنامه ریزی، اجرا و پایش زیست شبانه، میان بخش های مختلف این نهاد صورت می پذیرد. آنچه که در حوزه های سیاست گذاری، برنامه ریزی، اجرا و پایش زیست شبانه دارای اهمیت است، فقدان بدنه یا چارچوبی مشخص است که بتواند ابعاد مدیریتی زیست شبانه را پیش برد. واقعیت آن است که در چارچوب سازمانی شهرداری تهران ساز و کار نهادی ویژه ای در خصوص مقوله منظر شبانه شکل نگرفته است. بر همین اساس می توان وظایف مترتب بر این حوزه را در بدنه ها و بخش های زیر جستجو نمود:

1. معاونت خدمات شهری و محیط زیست شهرداری تهران (سازمان زیباسازی شهر تهران- سازمان بوستان ها و فضای سبز شهر تهران-سازمان پیش گیری و مدیریت بحران شهر تهران-سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی شهرداری تهران-سازمان پایانه های مسافری و پارک سوارها)

2. معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران

3. معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران

4. معاونت حمل و نقل ترافیک شهرداری تهران

5. سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات با همکاری اداره کل برنامه ریزی و آموزش (تدوین برنامه ها و بسته های آموزشی در راستای فرهنگ سازی زیست شبانه در بین شهروندان)

6. سازمان سرمایه گذاری و مشارکت های مردمی (بهره گیری از کمک های مادی و معنوی شهروندان در راستای ترویج و توسعه هر چه بهتر زیست شبانه به شکل تعاملی با شهروندان محلات و مناطق هدف)

همان گونه که مشاهده می شود، در مجموعه شهرداری تهران، دواير و سازمانهای تابعه مختلفی به شرح فوق در حوزه مدیریت زیست شبانه شهر تهران تاثیر گذار هستند. اما به نظر می رسد که با توجه به فقدان نهادسازی و برنامه ریزی ویژه ای در این خصوص، هیچگونه ساز کار ارتباطی بین این عناصر شکل نگرفته باشد و چارچوب برنامه ای و اجرایی منسجمی در این خصوص قابل شناسایی نیست. این در حالی است که انتظار می رود باتوجه به اهمیت یافتن مفهوم منظرشبانه در حوزه وظایف مدیریت شهری در جهان، این تحول در خصوص توجه به منظرشبانه در شهر تهران نیز پیگیری شود.

اصلی ترین کنشگر در خارج از سازمان شهرداری تهران، پلیس نظارت بر اماکن عمومی نیروی انتظامی است که طبق شواهد و دریافت های صورت گرفته از مصاحبه عمیق و بحث گروهی متمرکز، هیچ سازوکاری در خصوص همکاری، هماهنگی و تشریک مساعی شهرداری تهران و نهادهای عمومی یا جامعه مدنی خارج از مجموعه شهرداری تهران شکل نگرفته است. از این رو مطابق با اظهارات دواير و بخشهای مرتبط در مجموعه شهرداری تهران، آنچه به عنوان هماهنگی های موردی و محدود حوزه زیست شبانه با نهادهای خارج از این نهاد صورت می گیرد، به صورت مکاتبات رسمی بین سازمانی بوده است. بنابراین نهادهایی مانند ادارات برق، نیروی انتظامی، راهنمایی و رانندگی و ... صرفا از طریق مکاتبات رسمی اداری به همکاری با شهرداری تهران می پردازند و هیچ ساز و کار نهادی و عملیاتی ویژه ای در این خصوص (از قبیل شوراها و کمیته های دائمی و موقت) وجود ندارد.

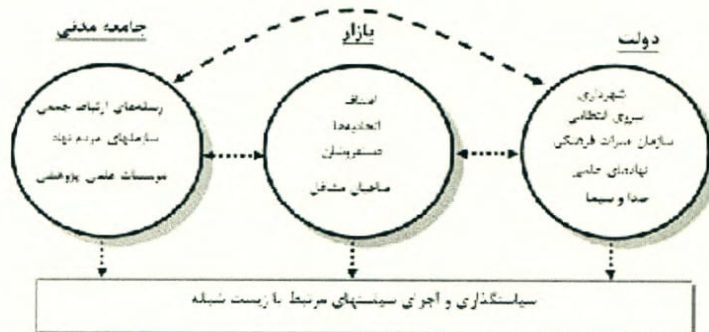
بنابراین می توان این گونه نتیجه گرفت که حیات شهری کنونی شامل مجموعه بزرگی از ذینفعان با اقدامات در هم تنیده، اهداف مشترک و متعارض می باشد و همچنین با کشمکش بخش خصوصی و دولتی، رسمی و غیررسمی بر سر منابع قدرت، عوامل اقتصادی و فضاهای کالبدی شهری مشخص می گردد. همین تنوع گروههای اجتماعی و نیازمندیها، خواسته ها و اهداف آنان، بحث از چگونگی حکمرانی بر شهر و الگوهای مطلوب حکمرانی خوب را مطرح

می کند و مدیریت و حکمرانی بر زیست شبانه نیز در ذیل چنین بحثی جای می گیرد. به طور کلی، می توان چهار شکل اصلی برنامه ریزی و سیاست گذاری شهری را بر حسب نهادهای اصلی سیاستگذاری از هم تفکیک نمود. این چهار شیوه عبارتند از سیاستگذاری دولتی، سیاستگذاری توسط بازار، سیاستگذاری جامعه مدنی و سیاستگذاری ترکیبی که آمیزهای از سه شکل پیشین سیاستگذاری است. در جدول زیر منطق حاکم بر 4 شیوه مذکور به نمایش درآمده است:

انواع راهبردهای سیاستی مدیریت شهری			
سیاست گذاری دولتی	سیاست گذاری بازار	سیاست گذاری جامعه مدنی	سیاست گذاری ترکیبی
در این راهبرد سیاست گذاری و نظارتی، دولت در مقام بالاترین نهاد تصمیم گیرنده و اجرایی جامعه، به تصمیم گیری درباره ی چستی و چگونگی زیست شهری پرداخته، فضاهای مورد نیاز را طراحی و بهره برداری کرده و کاربری آن ها را تعریف می کند.	در این راهبرد سیاست گذاری شهری بر مبنای نیازهای بازار و بخش خصوصی صورت می گیرد. منافع اقتصادی محور اصلی تعیین کننده ی این شکل از سیاست ها محسوب می شود.	این شیوه ریشه در جامعه مدنی دارد و از ائتلاف های غیررسمی، اعتماد، قضاوت بی طرفانه و تنظیم دوسویه برای ایجاد همکاری و هماهنگی استفاده می کند. درواقع نهادهای جامعه ی مدنی که حدفاصل دولت و شهروندان هستند با توجه به نیازهای گروه های اجتماعی اقدام به سیاست گذاری می کنند.	این شیوه از سیاست گذاری از امکانات سه شیوه ی دیگر بهره برده و درواقع تلفیقی از منافع ملی، اقتصادی و مدنی است. در این شیوه از توانایی های بالقوه ی دولت، بخش خصوصی و جامعه ی مدنی برای بهبود حداکثری حاکمیت شهری استفاده می شود.

با نگاهی به چهار شیوه ی اصلی سیاست گذاری شهری می توان دید که جامع ترین شیوه، شیوه ی ترکیبی است چرا که تنها در این شیوه است که تمامی گروه های ذی نفع به امکانات لازم برای تحقق اهداف و نیازهای خود در چارچوب زندگی شهری به طور عام و زیست شبانه به طور خاص دست می یابند. دیده شدن ذی نفعان متفاوت در چارچوب سیاست گذاری زیست شبانه، به معنای شکل گرفتن مجموعه ای از منابع و زمینه های لازم برای بهبود زیست شبانه می باشد. به بیان دیگر، اگر سیاست گذاری زیست شبانه و اجرای آن صرفاً در چارچوب خواسته های دولت دیده شود و دولت بدون در نظر گرفتن تنوعات اجتماعی و سبک های زندگی متکثر کلان شهری مانند تهران اقدام به سیاست گذاری در این زمینه نماید، سیاست های شکل گرفته به دلیل عدم تناسب با خواسته های اقتصادی بازار و خواسته های تفریحی و فراغتی مردم، شکست خواهند خورد. بخش اقتصادی نیز به تنهایی قادر به سامان دادن زیست شبانه نیست چرا که نیازمند زیرساخت های امنیتی و قانونی و خدماتی دولتی است تا بتواند به فعالیت بپردازد. در عین حال نمی توان تعریف زیست شبانه و شیوه های گوناگون آن را به دولت و بازار محول کرد، زیرا این کاری است که باید توسط خود مردم صورت گرفته و سامان یابد. به این ترتیب، مشارکت مجموعه ای از نهادها و گروه های اجتماعی برای سامان بخشیدن به سیاست های زیست شبانه و اجرای آنها ضروری به نظر می رسد و سیاست ها خصوصاً می بایست در راستای توانمندسازی مردم و بالا بردن مشارکت آنها در جلوه های زیست شبانه صورت بندی شوند.

بنابراین می توان الگوی مطلوب سیاست گذاری در راستای موفقیت هر چه بیشتر در توسعه زیست شبانه را این گونه ترسیم کرد:

همانطور که در شکل بالا قابل مشاهده است، اجزاء گوناگون سه بخش دولت، اقتصاد بازار و نهادهای جامعه مدنی، در هر گونه سیاست گذاری برای زیست شبانه تهران باید لحاظ شوند و از نظر اجرایی، می بایست فضایی برای عملکرد هر سه بخش تدارک دیده شود. این همکاری و تعامل سازنده، می تواند از وجوه آسیب شناختی زیست شبانه بکاهد و به تقویت جنبه های فعال و بهنجار اقتصادی و فرهنگی و فراغت آن منجر گردد.

6-3- جمع بندی

6-3-1- تحلیل یکپارچه زیست شبانه در تهران

اقتصاد شبانه یک نمود برجسته از ارتباط پیچیده، پویا و فزاینده ای است که بین اجزا اقتصاد، جامعه و فرهنگ وجود دارد. از خلال این ارتباط هم فوایدی حاصل می شود و هم امکان ضررهایی وجود دارد که بسته به شرایط و چگونگی مدیریت و توجه به این رابطه می توانند به عنوان فرصتها و تهدیدهایی در کنار یا در مقابل مدیریت شهری قرار گیرند. از این رو شناسایی آن ها و برنامه ریزی جهت بهره گیری از فرصت ها و تعدیل تهدیدها می تواند نقش بارزی در موفقیت طرح زیست شبانه در شهر تهران داشته باشد.

بررسی تجربه زیست شبانه در تهران نشان از آن دارد در مواردی که شهرداری تهران اقدام به ساماندهی زیست شبانه کرده است برونداد و پیامدهای زیر را به دنبال داشته است:

- کاهش فضاهای بی دفاع و تامین امنیت بر اثر افزایش حضور شهروندان
- تزریق نشاط در جامعه و تامین اوقات فراغت سالم و تحت کنترل
- درآمدی زایی برای مدیریت شهری و اشتغال زایی برای صنوف مختلف
- تعدیل جدایی گزینی های اقتصادی و اجتماعی در سطح شهر
- ساماندهی سیما و منظر شبانه شهر بر اثر اجرای طرح های نورپردازی
- تبدیل تهران به شهری سر زنده و یک مقصد گردشگری جذاب 24 ساعته با توجه به پتانسیل ها و جاذبه های فراوان مذهبی، تاریخی، فرهنگی و تفریحی

و برعکس در مواردی که شهر در شب به حال خود رها شده است، رخدادهای زیر قابل مشاهده بوده است:

- باقی ماندن بزه کاری و ناهنجاری های اجتماعی در ساعات شب و فضاهای بی دفاع شهر
- عدم کنترل بر فضای شهر در شب و شکل گیری تفریحات ناسالم و بعضا مزاحمت های شبانه در سطح شهر
- ادامه و شکل گیری زیست شبانه غیر رسمی و بدون نظارت در نقاط مختلف شهر
- از دست دادن شب به عنوان فرصت ارزشمند درآمد زایی برای مدیریت شهری و صنوف مختلف
- از دست دادن شب به عنوان تنها فرصت گردهمایی اعضای خانواده و حضور خانوادگی در سطح شهر

6-3-2- پهنه های پیشنهادی جهت اجرای برنامه شهر بیدار در تهران

جهت اجرا و پیاده سازی «برنامه شهر بیدار» در سطح شهر تهران، نهایتا پنج پهنه بر اساس جمع بندی مطالعات صورت گرفته (به طور مشخص برنامه جامع منظر شبانه تهران) و نتایج جلسات بحث و بررسی بین مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران و سایر معاونت ها و سازمان های شهرداری تهران که به نوعی در فرآیند اجرای برنامه تاثیر گذارند شناسایی شد. به این ترتیب در سال نخست اجرای برنامه به منظور ارزیابی و سنجش موفقیت اجرای برنامه و با رجوع به پروژه مطالعاتی برنامه جامع منظر شبانه شهر تهران، سه پهنه در شمال (نقشه شماره 1)، مرکز (نقشه شماره 2 و 3) و جنوب (نقشه شماره 4) شهر تهران به عنوان پهنه های اجرای برنامه تعیین شد. از این رو با هدف ایجاد رونق و ارتقاء سرزندگی مراکز تاریخی و فرهنگی شهر تهران، حد فاصل چهار راه پارک وی تا میدان تجریش و

امام زاده صالح در پهنه شمالی، محدوده حصار ناصری و بازار در پهنه مرکزی و محدوده حرم حضرت عبدالعظیم در پهنه جنوبی شهر به عنوان پهنه های اجرای برنامه شهر بیدار در نظر گرفته شد.

فضاهای پیشنهادی جهت اجرای برنامه شهر بیدار در سال اول برنامه

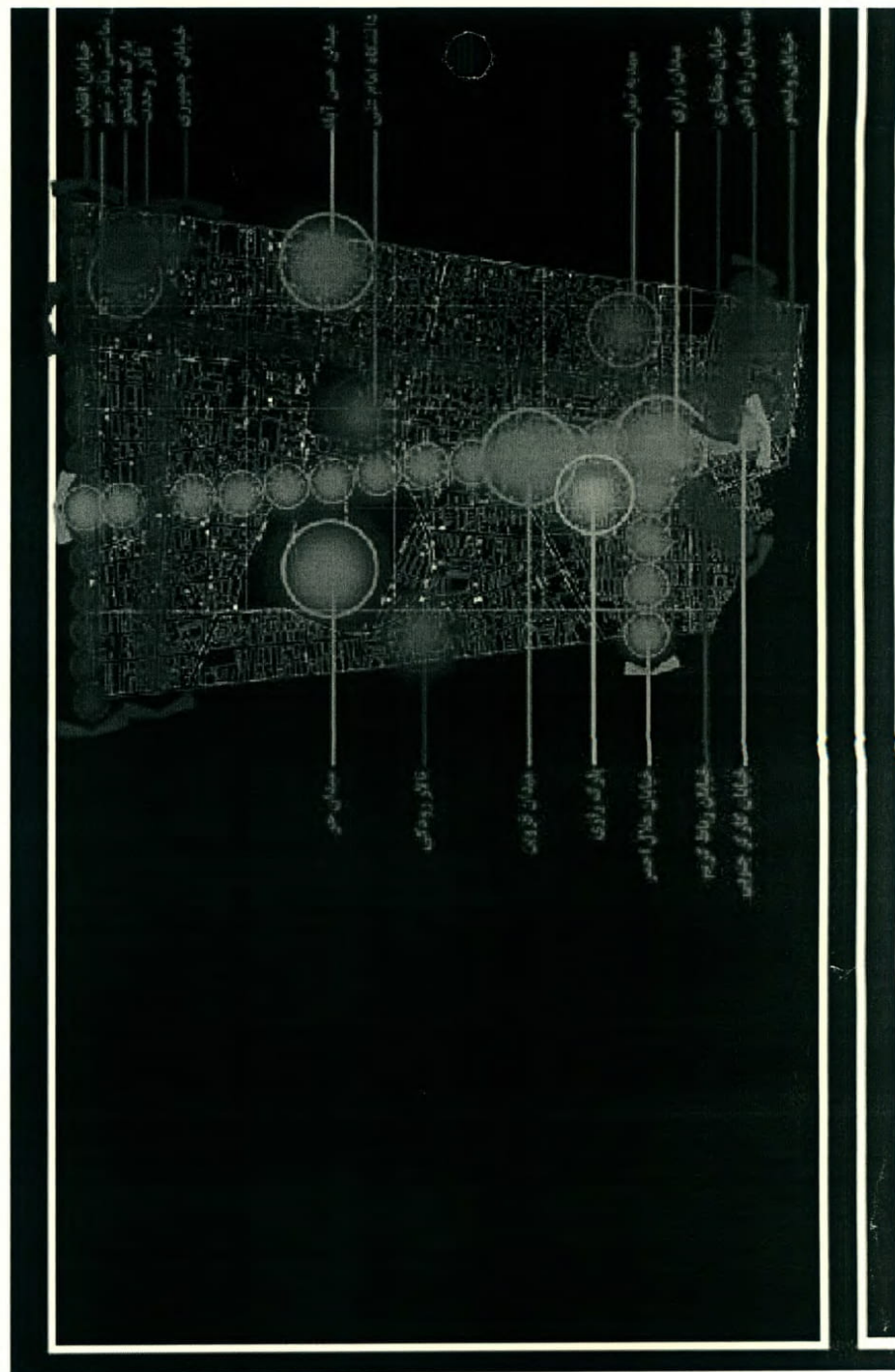
پهنه ها	منطقه	نام فضاها و مکان ها	آدرس
پهنه مرکزی تهران	11 و 12	حصار ناصری و بازار	محدوده میان مرزهای خیابان کارگر در غرب، خیابان انقلاب در شمال، خیابان هفده شهریور در شرق و خیابان شوش در جنوب (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
پهنه شمالی تهران	1	حد فاصل چهار راه پارک وی تا میدان تجریش و امام زاده صالح	خیابان ولیعصر محدوده پارک وی تا میدان تجریش، امام زاده صالح، بازار تجریش (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
پهنه جنوبی تهران	20	محدوده حرم حضرت عبدالعظیم	بلوار مدرس حدفاصل میدان ساعی تا ضلع غرب حرم (تدقیق محدوده در طرح موضعی)

از سال دوم با هدف افزایش دسترسی به برنامه شهر بیدار و به جهت رعایت اصل عدالت فضایی در توزیع پهنه های میزبان برنامه شهر بیدار، با رجوع به پروژه مطالعاتی **برنامه جامع منظر شبانه شهر تهران** و بر اساس پهنه های دارای پتانسیل شناسایی شده در پروژه مذکور در دو پهنه شرق (نقشه شماره 5) و غرب (نقشه شماره 6) شهر تهران و نهایتاً جمع بندی از بین گزینه های مختلف ارائه شده، مقرر شد در سال دوم جهت ایجاد رونق و ارتقاء سرزندگی مراکز تفریحی و فراغتی شهر تهران، محدوده میدان هفت حوض در پهنه شرقی و مجموعه دریاچه شهدای خلیج فارس در پهنه غربی شهر تهران به عنوان پهنه های اجرای برنامه شهر بیدار در نظر گرفته شوند.

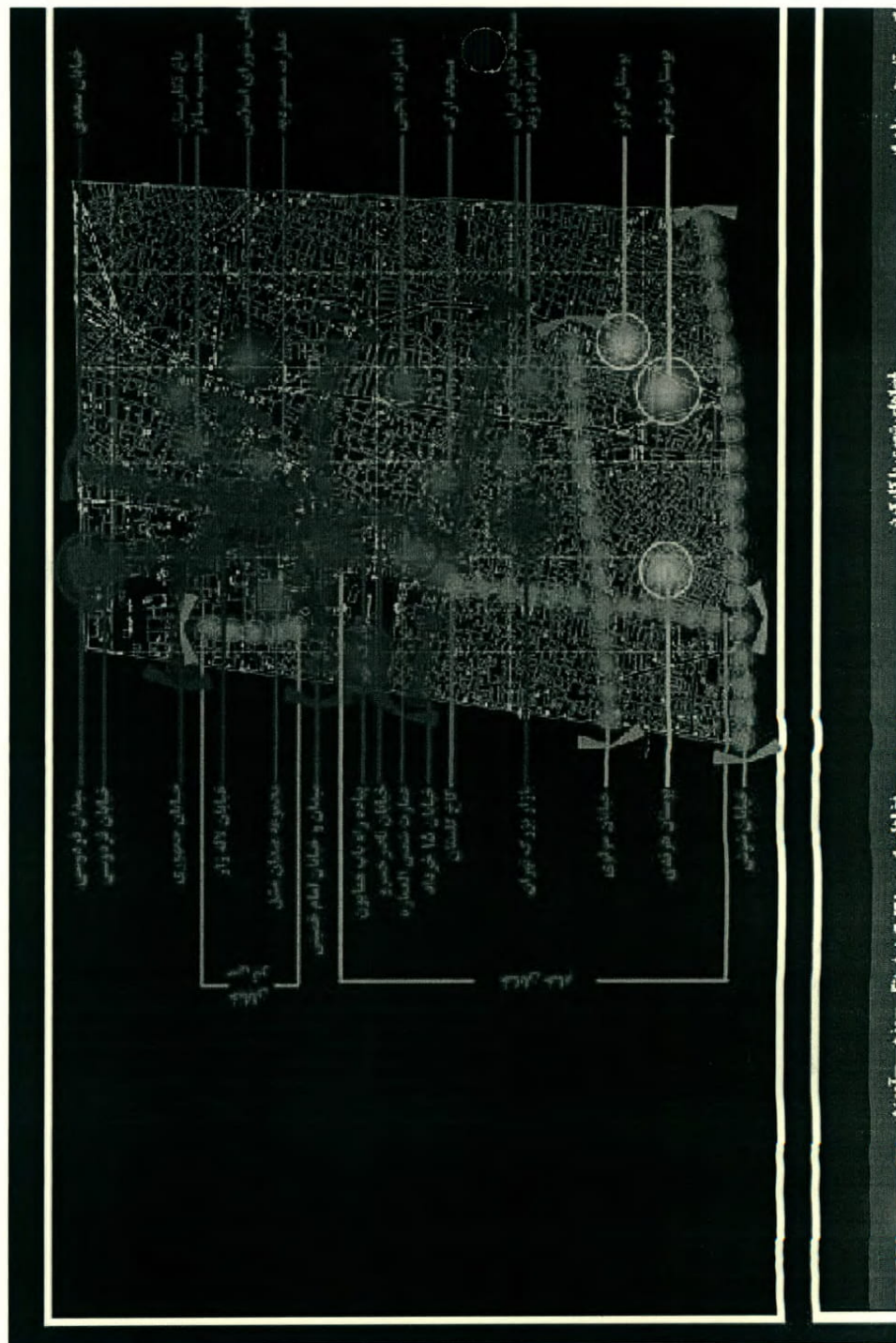
فضاهای پیشنهادی جهت اجرای برنامه شهر بیدار در سال دوم برنامه

پهنه ها	منطقه	نام فضاها و مکان ها	آدرس
پهنه غربی تهران	22	مجموعه دریاچه شهدای خلیج فارس	محدوده دریاچه شهدای خلیج فارس و بام لند (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
پهنه شرقی تهران	8	میدان هفت حوض (میدان نبوت)	حدفاصل خیابان بهمن شرقی و مهرانپور، خیابان مدائن، چمن غربی و شرقی و خیابان سروان بختیاری (تدقیق محدوده در طرح موضعی)

نقشه شماره 2، فضاهای پیشنهادی برنامه منظر شبانه شهر تهران در منطقه یازده شهرداری تهران

نقشه شماره 3، فضاهای پیشنهادی برنامه جامع منظر شبانه شهر تهران در منطقه دوازده شهرداری تهران

به شماره 5، فضاهای پیشنهادی برنامه جامع منظر شبانه شهر تهران در منطقه بیست شهرداری تهران

ردیف	نوع فضای سبز	موقعیت	مساحت (هکتار)	توضیحات
1	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
2	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
3	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
4	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
5	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
6	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
7	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
8	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
9	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
10	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
11	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
12	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
13	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
14	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
15	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
16	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
17	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
18	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
19	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری
20	فضای سبز شهری	خیابان ولیعصر - تقاطع خیابان ولیعصر و خیابان ولیعصر	1.5	فضای سبز شهری

6-3-3- الزامات اجرایی

در انتهای این گزارش ضروری است الزاماتی که جهت پیاده سازی موفق طرح شهر بیدار در کلان شهر تهران می‌بایست مورد توجه قرار گیرد را مورد اشاره قرار دهیم. این الزامات در چهار گروه الزامات مدیریتی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی- عملکردی و زیست محیطی ارائه می‌شوند.

الزامات مدیریتی

- نیاز به تصویب قانون و تعریف پروتکل های همکاری بین نهادهای و ارگان های دخیل و تاثیر گذار در کنار تدوین برنامه‌ها و طرح‌های اجرایی و عملیاتی مدون در قالب اسناد مصوب و لازم‌الاجرا.
- پایبندی به قوانین و ضوابط موجود و اجرای صحیح آن‌ها جهت تسهیل امکان شکل‌گیری زیست شبانه سالم در فضاهای عمومی شهر.
- حداکثر استفاده از ظرفیت های موجود و جلوگیری از تحمیل هزینه های اضافی به مدیریت شهری و شهروندان.
- همگرایی و هماهنگی میان سایر نهادهای مسئول در مقوله زیست شبانه با شهرداری و اجتناب از موازی کاری.
- گردآوری بازخوردها و پایش مستمر اقدامات جهت تصحیح و پویاسازی سیاست گذاری ها.
- کنترل محسوس و نامحسوس فضاها و حضور نیروی انتظامی برای جلوگیری و مقابله با تهدیدهای نظیر معتادین متجاهر، سارقان و تامین امنیت و آزادی شهروندان، کسبه و به طور کلی فعالان زیست شبانه.
- ایجاد بستری برای «مشارکت شهروندان» در توسعه زیست شبانه و تقویت حس مشارکت و حضور تمام اقشار اجتماعی در مراحل فرایند برنامه‌ریزی و طراحی و تصمیم‌گیری.
- گسترش ظرفیت های حمل و نقل شهری در ساعات شب مانند متروی 24 ساعته و افزایش ظرفیت های اتوبوس رانی، بی آر تی و تاکسیرانی در نزدیکی فضاهای منتخب زیست شبانه.
- ساماندهی و شناسنامه دار کردن تمامی اصناف و افراد فعال در عرصه های عمومی شبانه (دست فروش ها، گروه های هنری و موارد مشابه).
- رفع تناقض زیست شبانه با آغاز زندگی روزانه در شهر با تقسیم کار نهادی و سپردن مسئولیت به بخش هایی که وظیفه آماده سازی شهر برای آغاز روز را انجام دهند.

- بهره‌گیری از پتانسیل‌های فضای مجازی و اپلیکیشن موبایلی به عنوان راهنمای زیست شبانه برای آشنایی خانواده‌ها با فضاهای مساعد زیست شبانه‌ی خانوادگی و فراهم آوردن امکان پایش، رأی‌گیری و نظرسنجی از شهروندان در انتخاب فضاهای برتر و شیوه‌های بهبود عملکرد این فضاها.

الزامات اجتماعی - فرهنگی

- بهره‌گیری از آموزه‌های دینی و فرهنگی در ترویج زیست شبانه سالم به عنوان شیوه جدیدی از زندگی اجتماعی و جزء ضروری و جدایی‌ناپذیر زندگی در شهرهای امروزی.
- اختصاص بخشی به عملکردهای فرهنگی و هویتی در زیست شبانه و ایجاد عملکردها و فعالیت‌های متناسب با آن.
- بالفعل سازی پتانسیل‌های اجتماعی و فرهنگی موجود در کلان شهرها نظیر برگزاری جشنواره‌های بومی - محلی نظیر جشنواره‌ی غذاهای محلی، صنایع دستی، مراسم‌های آیینی و ...
- ایجاد بسترهای موردنیاز اجتماعی-فرهنگی برای تأمین بخشی از نیازهای روزمره اقشار مختلف جامعه (اعم از بانوان، کودکان و سالمندان) در ساعات شب.
- احیاء فرهنگ شب نشینی ایرانیان با محوریت آیین‌های ملی مانند شب یلدا یا شب‌های عید نوروز در بوستان‌ها، پردیس‌های سینمایی، سرای محلات، فرهنگسراها و ...
- ایجاد بازارچه‌های خیریه‌ی مربوط به کودکان کار و بهره‌گیری از توانایی‌های سمن‌ها در برگزاری نمایشگاه‌های محصولات تولیدی زنان سرپرست خانوار یا بد سرپرست.
- جلوگیری از ایجاد فضاهای تک جنسیتی در فضاهای عمومی شهر.
- بهره‌گیری حداکثری از پتانسیل شهروندان در تأمین امنیت و حداقل سازی فضاهای بدون دفاع در شب.

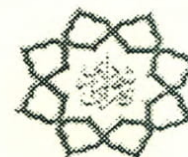
الزامات کالبدی-عملکردی

- کاهش و یا از بین بردن فضاهای بی دفاع شهری از طریق اصلاح فرم کالبدی، رویت پذیری و نورپردازی مناسب فضاها.
- ساماندهی فضاها و خیابان‌های کاملاً پیاده و بدون خودرو در شب.
- تلاش برای اختصاص فضاهای بیشتری به حوزه عمومی به گونه‌ای که بتواند پاسخگوی نیاز شهروندان در سطح کلان و ایجادکننده فرصت‌های برابر برای استفاده از فضاهای شهری باشد.
- اختلاط و تنوع کاربری به ویژه از طریق تزریق فعالیت‌های پشتیبان همچون فروش مواد غذایی.

- رونق زیست شبانه از طریق ارائه خدمات و تسهیلات فرهنگی (سالن های کنسرت، سینما، تئاتر، موزه ها، گالری های هنری و ...) و تسهیلات مرتبط با هنر و صنایع دستی.
- مناسب سازی فضاهای شهری جهت حضور پذیر نمودن فضا برای معلولان و کم توانان جسمی و حرکتی.
- اهتمام در راستای برندسازی از مناطق گوناگون تهران در راستای ایجاد شهر 24 ساعته که در آن مناطقی با کارکردهای ویژه (فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی) نسبت به مناطق دیگر متمایز می شوند.

الزامات زیست محیطی

- پیشگیری از ایجاد آلودگی نوری از طریق انتخاب تجهیزات مناسب برای هر نوع از فضاهای شهری و بهره گیری از فناوری های نوین نورپردازی و دوست دار محیط زیست.
- اتخاذ سیاست هایی برای صرفه جویی در مصرف انرژی و ارتقاء بهره وری انرژی.
- توسعه و گسترش استفاده از انرژی های تجدید پذیر و پاک از طریق ایجاد زیرساخت های مورد نیاز و حمایت از فناوری های این حوزه.
- توجه به مسئله محیط زیست در برنامه ریزی زیست شبانه شهری، با طراحی شیوه هایی برای کاهش تولید زباله و حداقل سازی تولید و انتشار انواع آلودگی ها در سطح شهر.

تاریخ: ۲۴/۰۶/۱۳۹۹
شماره: ۵۹۵۸۹۴/۱۰
پیوست: ۲

بسم الله الرحمن الرحيم

به: جناب آقای مهندس هاشمی
رئیس محترم شورای اسلامی شهر تهران

موضوع: ارسال لایحه برنامه تحقق شهر بیدار در تهران

با سلام و احترام
در اجرای مصوبه «الزام شهرداری تهران به برنامه ریزی و انجام اقدامات لازم برای بستر سازی تحقق زیست شایانه در چشم انداز تهران ۱۴۰۲» ابلاغی به شماره ۱۶۰/۲۵۳۴/۳۴۱۵۲ مورخ ۹۷/۱۱/۲۳، به پیوست لایحه «برنامه تحقق شهر بیدار در تهران» منضم به گزارش توجیهی مربوطه و با قید یک فوریت برای سیر مراحل تصویب در شورای اسلامی شهر تهران ارسال می گردد.

رونوشت: جناب آقای رستمی، معاون محترم هماهنگی امور مناطق.

جناب آقای مظاهریان، معاون محترم برنامه ریزی توسعه شهری و امور شورا و سرپرست معاونت توسعه منابع انسانی.

جناب آقای یزدانی - معاون محترم خدمات شهری و محیط زیست.

جناب آقای جوادی یگانه - معاون محترم امور اجتماعی و فرهنگی.

جناب آقای هاشمی - معاون محترم حمل و نقل و ترافیک.

۱۲۰/۱۳۵۳

۹۹/۶/۲۴

تاریخ: ۱۳۹۹/۰۷/۰۶

شماره: ۱۶۰/۱۴۷۷۷

پیوست: ۰

بسم الله الرحمن الرحيم

به: جناب آقای محمد سالاری

عضو محترم شورا و رئیس کمیسیون شهرسازی و معماری

جناب آقای محمد جواد حق شناس

عضو محترم شورا و رئیس کمیسیون فرهنگی، اجتماعی

موضوع: ارجاع لایحه برنامه تحقق شهر بیدار در تهران

سلام علیکم؛

به پیوست تصویر لایحه شماره ۱۰/۵۹۵۸۹۴ مورخ ۱۳۹۹/۰۶/۲۴ در خصوص « برنامه تحقق شهر بیدار در تهران » را ایفاد می‌نماید.

لایحه مزبور با قید یک فوریت ارائه و به شماره ۱۶۰/۱۳۵۳۰ مورخ ۱۳۹۹/۰۶/۲۴ در دبیرخانه شورای اسلامی شهر تهران ثبت و بررسی یک فوریت لایحه مزبور در دویست و سی و هشتمین جلسه علنی شورای اسلامی شهر تهران به تاریخ ۱۳۹۹/۰۷/۰۱ مطرح و پس از استماع نظرات مخالف و موافق، کفایت مذاکرات اعلام و در خصوص یک فوریت آن اخذ رأی انجام شد که با کسب (هجده رأی) اکثریت آرای موافق اعضای شورای اسلامی شهر تهران (از نوزده عضو حاضر در جلسه در زمان رأی گیری) را احراز نمود. لذا ضمن ارجاع لایحه مزبور با قید یک فوریت به آن کمیسیون ها به عنوان کمیسیون مشترک سپاسگزار است وفق مقررات موضوعه و بندهای چهارم و پنجم ماده چهاردهم (۱۴) آیین نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شوراهای اسلامی شهرها مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۱ هیأت وزیران و ماده یازدهم (۱۱) و سیزدهم (۱۳) دستورالعمل نحوه اداره جلسات، رأی گیری و بررسی پیشنهادهای واصل شده به شورا مصوب ۱۳۹۲/۲/۱۹ شورای عالی استانها، گزارش مشترک آن کمیسیون ها مبنی بر تأیید یا رد عین لایحه و یا انجام اصلاحات لازم در متن آن را خارج از نوبت رسیدگی و به دفتر هیأت رئیسه و مصوبات شورا ارسال فرمایید تا متعاقباً در دستور کار صحن علنی شورا قرار گیرد. م/ ۱۳۹۹/۵

محمّد هاشمی
رئیس شورای اسلامی شهر تهران

رونوشت: - جناب آقای پیروز حاجی شهردار محترم تهران جهت استحضار و دستور هماهنگی.

- روسای محترم کمیسیون های عمران و حمل نقل؛ سلامت، محیط زیست و خدمات شهری؛ برنامه و بودجه؛ نظارت و حقوقی جهت استحضار و ارائه گزارش به کمیسیون مشترک و دفتر هیأت رئیسه و مصوبات.

- اعضای محترم هیأت رئیسه شورای اسلامی شهر تهران جهت استحضار.

- جناب آقای بشیر نظری عضو و رئیس محترم کمیته تنفیص مصوبات شورای اسلامی شهر تهران جهت استحضار.

- جناب آقای محمد حسین بوجانی رئیس محترم مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهرداری تهران جهت استحضار و اعلام نظر کارشناسی به شورای اسلامی شهر تهران و دفتر

تاریخ: ۱۳۹۹/۰۸/۰۱

شماره: ۱۶۰/۱۳۹۹

پیوست: ۰

بسم الله الرحمن الرحيم

به: سرکار خانم زهرا صدر اعظم نوری

عضو محترم شورا و رئیس کمیسیون سلامت، محیط زیست و خدمات شهری

موضوع: اصلاحیه ارجاع لایحه برنامه تحقق شهر بیدار در تهران

سلام علیکم؛

احتراماً؛ پیرو رونوشت نامه شماره ۱۶۰/۱۴۷۷۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۰۶ در خصوص لایحه «برنامه تحقق شهر بیدار در تهران» که به کمیسیون های شهرسازی و معماری و فرهنگی اجتماعی به عنوان کمیسیون مشترک ارجاع شده است، بدین وسیله لایحه مذکور به آن کمیسیون نیز به عنوان کمیسیون مشترک ارجاع می گردد. سپاسگزار است وفق مقررات موضوعه بررسی و اقدام لازم معمول و گزارش مشترک آن کمیسیون ها را به دفتر هیأت رئیسه و مصوبات ارسال فرمایید تا متعاقباً در دستور کار صحن علنی شورا قرار گیرد. قبلاً از توجهات جنابعالی کمال تشکر را دارد. ۵/۱۳۹۹/ل

مهندس هاشمی رفسنجانی
رئیس شورای اسلامی شهر تهران

رونوشت: - جناب آقای پیروز حناچی شهردار محترم تهران جهت استحضار.

- روسای محترم کمیسیون های فرهنگی، اجتماعی و شهرسازی و معماری جهت استحضار و ارائه گزارش مشترک با کمیسیون مذکور.

- روسای محترم کمیسیون های برنامه و بودجه، نظارت و حقوقی، عمران حمل و نقل جهت استحضار و ارائه گزارش به کمیسیون مشترک و دفتر هیأت رئیسه و مصوبات.

- اعضای محترم هیأت رئیسه شورای اسلامی شهر تهران جهت استحضار.

- جناب آقای بشیر نظری عضو محترم شورا و رئیس کمیته تنقیح مصوبات جهت استحضار.

- دفتر هیأت رئیسه و مصوبات (۴/۱۳۹۹).

رئیس محترم شورای اسلامی شهر تهران - جناب آقای هاشمی رفسنجانی

موضوع: نظر مشترک کمیسیون های سلامت، محیط زیست و خدمات شهری، شهرسازی و معماری و فرهنگی و اجتماعی درخصوص لایحه برنامه تحقق شهر بیدار در تهران

با سلام و احترام

بازگشت به نامه های شماره ۱۶۰/۱۷۳۹۱ به تاریخ ۹۹/۰۸/۰۱ و ۱۶۰/۱۴۷۷۷ به تاریخ ۹۹/۰۷/۰۶ در خصوص "لایحه برنامه تحقق شهر بیدار در تهران"، موضوع در جلسه مشترک کمیسیون های سلامت، محیط زیست و خدمات شهری، و فرهنگی و اجتماعی به تاریخ ۹۹/۰۹/۲۵ مورد بررسی قرار گرفت و به پیوست نظر مشترک کمیسیون های سلامت، محیط زیست و خدمات شهری، شهرسازی و معماری و فرهنگی و اجتماعی جهت طرح در صحن شورای اسلامی شهر تهران ارسال می گردد.

محمد سالاری
عضو و رئیس کمیسیون شهرسازی و معماری
شورای اسلامی شهر تهران

محمد جواد حق شناس
عضو و رئیس کمیسیون فرهنگی و اجتماعی
شورای اسلامی شهر تهران

زهرا صدراعظم نوری
عضو و رئیس کمیسیون سلامت و محیط زیست
شورای اسلامی شهر تهران

رونوشت: اعضای محترم کمیسیون فرهنگی و اجتماعی شورای اسلامی شهر تهران جهت استحضار
اعضای محترم کمیسیون شهرسازی و معماری شورای اسلامی شهر تهران جهت استحضار
اعضای محترم کمیسیون سلامت، محیط زیست و خدمات شهری شورای اسلامی شهر تهران جهت استحضار
جناب آقای نبی زاده دبیر محترم کمیسیون سلامت، محیط زیست و خدمات شهری شورای اسلامی شهر تهران جهت آگاهی
جناب آقای قربانی دبیر محترم کمیسیون شهرسازی و معماری شورای اسلامی شهر تهران جهت آگاهی
جناب آقای بیات دبیر محترم کمیسیون فرهنگی و اجتماعی شورای اسلامی شهر تهران جهت آگاهی
سرکار خانم آسایش کارشناس محترم کمیسیون فرهنگی و اجتماعی شورای اسلامی شهر تهران جهت آگاهی

نظر کمیسیون های سلامت، محیط زیست و خدمات شهری، شهرسازی و معماری و فرهنگی و اجتماعی در خصوص لایحه "برنامه تحقق شهر بیدار در تهران"

در راستای اجرای مصوبه "الزام شهرداری تهران به برنامه ریزی و انجام اقدامات لازم برای بسترسازی تحقق زیست شبانه در چشم انداز تهران ۱۴۰۲" ابلاغی به شماره ۱۶۰/۲۵۳۴/۳۴۴۵۲ مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۱ و همچنین بند ۹ از ماده ۴۳ برنامه، بند ۱۲ از ماده ۴۴ و ماده ۶۶ برنامه پنجساله سوم توسعه شهر تهران و با هدف حرکت به سمت تحقق "تهران شهری برای همه" از طریق ارتقای کیفی فضاهای عمومی در بستر ارزش ها و هنجارهای جامعه و در چارچوب امکانات و ظرفیت های شهر تهران، ارتقای زیست پذیری شهری و ایجاد فضای فراغت برای خانواده ها، افزایش ساعات بهره مندی شهروندان و گردشگران از شهر و زندگی شبانه بر اساس فرهنگ ایرانی- اسلامی مبتنی بر آگاهی و بیداری، توسعه گردشگری شبانه و تقویت اقتصاد شهری از راه ساماندهی مشاغل غیررسمی، سیار و بی کانون و استفاده بهینه از فضاهای تک عملکردی به خصوص در مناطق مرکزی شهر تهران با همکاری و بهره گیری از ظرفیت های بخش خصوصی، شهرداری تهران مکلف است مطابق با مواد ذیل اقدامات لازم را به انجام رساند.

ماده یکم- تعاریف

الف- شهر بیدار: منظور شهری است که در آن در تداوم ارائه خدمات در روز، ارائه خدمات در ساعاتی از شب در چارچوب بهره برداری از فضاهای عمومی و خدماتی شهر مدنظر بوده و امکان ارتقای کیفیت زندگی شهروندان از راه بومی سازی فعالیت های شبانه بر اساس فرهنگ غنی و آموزه های ایرانی و اسلامی توسط خود شهروندان و با هدایت و نظارت مدیریت شهری و سایر سازمان های مؤثر، فراهم می شود.

ب- فضای شهر بیدار: منظور فضایی از شهر است که امکان فعالیت و کنش اجتماعی (همچون پیاده روی، بازی، تفریح، گفتگو و دیگر فعالیت های اجتماعی مشابه) را در شبانه روز دارند؛ فضایی که یا در حال حاضر از زیرساخت های لازم برای اجرای برنامه برخوردارند و یا به دنبال اجرای این برنامه از زیرساخت های لازم مطرح در این برنامه بهره مند خواهند شد.

ج- فعالیت های مجاز: منظور آن دسته از فعالیت هایی است که امکان شکل گیری و تحقق شهر بیدار را فراهم می کند. این فعالیت ها دربردارنده خرده فروشی های مربوط به مواد خوراکی و اغذیه فروشی، صنایع دستی و دستفروشی های مجوز دار، اجرای برنامه های فرهنگی- هنری و مواردی که بر فعالیت هایی انتخابی و اجتماعی شهروندان اثر مثبت و مستقیم دارند، می باشد.

ماده دوم- سازمان اجرایی "برنامه تحقق شهر بیدار" متشکل از سه سطح به شرح ذیل می باشد که حداکثر طی مدت یک ماه از ابلاغ این مصوبه تشکیل می گردد:

الف- شورای راهبری شهر بیدار: شورایی است که به منظور تصمیم گیری، سیاستگذاری کلان، برنامه ریزی، نظارت عالیه بر تحقق برنامه شهر بیدار و ایجاد هماهنگی مابین مدیریت شهری تهران با دیگر سازمان های ذی مدخل و عقد تفاهم نامه های مورد نیاز، جهت برنامه تحقق (شهر بیدار) با اعضای ذیل تشکیل می گردد:

- ۱- شهردار تهران (عضو و رئیس شورا)
- ۲- معاون خدمات شهری و محیط زیست (عضو)
- ۳- معاون امور اجتماعی و فرهنگی (عضو)
- ۴- معاون هماهنگی و امور مناطق (عضو و دبیر)
- ۵- معاون حمل و نقل و ترافیک (عضو)
- ۶- رئیس سازمان بازرسی شهرداری تهران (عضو)
- ۷- رئیس سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران (عضو)
- ۸- یکی از معاون های استاندار تهران (عضو)
- ۹- یکی از معاون های فرمانده نیروی انتظامی تهران بزرگ (عضو)
- ۱۰- فرمانده پلیس راهور تهران بزرگ (عضو)
- ۱۱- مدیرکل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان تهران (عضو)
- ۱۲- رئیس اتاق اصناف تهران (عضو)
- ۱۳- یک نفر عضو شورا به انتخاب شورای اسلامی شهر تهران (عضو ناظر)

تبصره: این شورا حداقل یکبار در هر فصل تشکیل جلسه خواهد داد. دبیر این شورا معاون هماهنگی امور مناطق و محل دبیرخانه آن در معاونت هماهنگی امور مناطق شهردار تهران می باشد. جلسات شورا با حضور اکثریت اعضای دارای حق رأی، رسمیت یافته و تصمیمات آن نیز با نظر موافق اکثریت اعضای دارای حق رأی تأیید می گردد. تصمیمات نهایی این شورا با امضای رئیس شورا جهت اجرا به کمیته نظارت و هماهنگی ابلاغ خواهد شد.

ب- کمیته نظارت و هماهنگی: کمیته ای است که به منظور نظارت بر حسن اجرای برنامه شهر بیدار در سطوح اجرایی، تصمیم سازی جهت ارائه به شورای راهبری و برقراری هماهنگی میان ارکان مختلف برنامه به ریاست معاون هماهنگی و امور مناطق شهرداری تهران و عضویت نمایندگان تام الاختیار معاونان و مدیران مذکور در بند (الف) این ماده و شهردار منطقه ذیربط (حسب مورد) به منظور انجام اقدامات زیر تشکیل میشود:

- ۱- تدوین چارچوب (شرح خدمات) برنامه عملیاتی هر یک از فضاها (دربدارنده ابعاد کالبدی- فعالیتی به ویژه پیشگیری از تعارض منافع بین صنوف فعال و مشاغل سیار و بی کانون و مکان یابی بهینه آنها در محدوده اجرای برنامه، اقتصادی، زیباسازی، ترافیکی، زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی، رسانه ای و پیوست ارزیابی تأثیرات این ابعاد از اجرای برنامه) و ابلاغ به سطوح اجرا ظرف مدت یک ماه از ابلاغ این مصوبه.

۲- نظارت بر حسن اجرای مصوبات شورای راهبری

۳- نظارت و هماهنگی اجرای برنامه های تهیه شده توسط سطح اجرایی

۴- تصمیم گیری در خصوص توسعه مراکز و فضاهای میزبان اجرای برنامه شهر بیدار در طول اجرای برنامه

۵- ارائه گزارش های ارزیابی تهیه شده در سطح اجرایی به شورای راهبری، هر شش ماه یکبار

تبصره: محل دبیرخانه این کمیته در حوزه معاونت هماهنگی و امور مناطق شهرداری تهران می باشد. جلسات کمیته حداقل یکبار در هر ماه و با حضور اکثریت اعضا رسمیت یافته و تصمیمات نهایی این کمیته با امضای رئیس کمیته جهت اجرا به سطح اجرا ابلاغ خواهد شد.

ج- سطح اجرا: سطح مسئول اجرای برنامه است که میبایست برنامه عملیاتی مناسب سازی و ساماندهی فضاها را تنظیم و پس از تأیید کمیته نظارت و شورای راهبری، اجرا نمایند. شهرداریهای مناطق به عنوان میزبان و متولیان اجرای برنامه به شرح مقرر در ماده سوم (۳) با هماهنگی کمیته نظارت و هماهنگی، برنامه عملیاتی فضاها و مکانهای تعیین شده در چارچوب این مصوبه را تنظیم و پس از تأیید شورای راهبری، اجرا می نمایند. شرح وظایف متولیان اجرای برنامه عبارت است از:

۱- تهیه برنامه عملیاتی مطابق با چارچوب جزء ۱ از بند (ب) ماده دوم (۲) همین برنامه برای فضاهای ماده سوم (۳) این مصوبه.

۲- رعایت ملاحظات و اجرای تمهیدات اجتماعی لازم بر اساس پیوست اجتماعی تهیه شده در برنامه عملیاتی موضوعی با همکاری معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.

۳- صدور شناسنامه فعالیت های مجاز قابل استقرار در فضاها و مکان های تعیین شده برای اجرای برنامه در هر سال با همکاری معاونت امور اجتماعی و فرهنگی در خصوص فعالیت های فرهنگی و هنری و شرکت ساماندهی صنایع و مشاغل شهر تهران در خصوص اصناف، کسب و کارهای کوچک، مشاغل سیار و بی کانون.

۴- مناسب سازی فضاهای مندرج در ماده سوم مطابق با ضوابط و مقررات ملاک عمل در حوزه مناسب سازی فضاهای شهری و برنامه عملیاتی

۵- اجرای برنامه نورپردازی جهت ارتقای چشم انداز بصری محیط و امنیت مطابق ضوابط سازمان زیباسازی شهرداری تهران و برنامه عملیاتی فضا.

۶- تجهیز فضاها و مکان های تعیین شده برای اجرای برنامه تحقق "شهر بیدار" (به خصوص فضاهای بی دفاع و مناطق جرم خیز شهر) به ادوات و تجهیزات نظارتی به منظور تأمین امنیت شهروندان در ساعات شب با هماهنگی نیروی انتظامی به عنوان مرجع تأمین امنیت.

۷- برنامه ریزی و پشتیبانی برای اقدامات و ملاحظات محیط زیست، ایمنی و بهداشت محیط با همکاری معاونت خدمات شهری و محیط زیست.

۸- اجرای برنامه های مرتبط با توسعه فعالیت های رویداد مبنا "از قبیل فرهنگی، هنری، فراغتی و تفریحی" متناسب با الزامات پیوست اجتماعی برنامه عملیاتی.

۹- اجرا و پیاده سازی تمهیدات ترافیکی لازم بر اساس برنامه عملیاتی جهت ساماندهی و پیشگیری از بی نظمی و کندی عبور و مرور وسایل نقلیه و همچنین تمهیدات لازم برای حمل و نقل عمومی در محدوده های هدف اجرای برنامه با همکاری معاونت حمل و نقل ترافیک شهرداری تهران و پلیس راهنمایی و رانندگی تهران بزرگ.

۱۰- ارزیابی پرونده ها و پیامدهای اجرای این برنامه و ارائه گزارش ماهانه به کمیته نظارت و هماهنگی.

تبصره یکم (۱): سطح اجرایی با رعایت مقررات و ضوابط مربوطه، میتواند از طریق شراکت با بخش خصوصی و برگزاری مزایده عمومی و انتخاب پیمانکار واجد شرایط برای بهره برداری از فضا اقدام کند. نحوه تعامل و شراکت با بخش خصوصی به تایید کمیته نظارت و هماهنگی برسد و قرارداد مربوطه را در سامانه شفافیت شهرداری به اطلاع عموم برساند.

تبصره دوم (۲): زمان فعالیت در فضاها و مکانهای تعیین شده با هماهنگی مراجع ذیربط و با تشخیص و تصویب شورای راهبری تعیین خواهد شد.

ماده سوم- اولویت بندی اجرایی تحقق برنامه شهر بیدار:

در صورت تایید شورای راهبری، فضاها میزبان اجرای برنامه شهر بیدار مندرج در جدول شماره (۱) با توجه به پتانسیل و شایستگی ارایه خدمات و فعالیت های مجاز که موجب ارتقای سرزندگی در فضاها می شود به عنوان فضاها اجرای برنامه تعیین می گردند.

جدول (۱): فضاها میزبان اجرای برنامه شهر بیدار در طول اجرای برنامه				
ردیف	پهنه ها	منطقه	نام فضا و مکان	آدرس
۱	پهنه جنوبی تهران	۲۰	حضرت حرم محدوده عبدالعظیم (ع)	بلوار مدرس حد فاصل میدان ساعی تا ضلع غرب حرم (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۲	پهنه شمالی تهران	۱	امامزاده صالح (ع) و حدفاصل چهارراه پارکوی تا میدان تجریش	خیابان ولیعصر محدوده پارک وی تا میدان تجریش، امام زاده صالح (ع)، بازار تجریش (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۳	پهنه مرکزی تهران	۱۱ و ۱۲	حصار ناصری و بازار و پهنه رودکی	محدود میان مرزهای خیابان کارگر در غرب، خیابان انقلاب در شمال، خیابان هفده شهریور در شرق و خیابان شوش در جنوب (تدقیق محدوده در طرح موضعی)

۴	پهنه غربی تهران	۲۲	مجموعه دریاچه شهدای خلیج فارس	محدوده دریاچه شهدای خلیج فارس و بام لند (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۵	پهنه شرقی تهران	۸	میدان نبوت (هفت حوض)	حداصل خیابان بهمن شرقی و مهران پور، خیابان مدائن، چمن غربی و شرقی و خیابان سروان بختیاری (تدقیق محدوده در طرح موضعی)

تبصره (۱) - شهرداری منطقه میزبان پهنه و محور مورد نظر، میبایست ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب و ابلاغ این مصوبه نسبت به تهیه برنامه عملیاتی موضعی اقدام نموده و به تأیید کمیته نظارت و هماهنگی و تصویب شورای راهبری برسانند.

تبصره دوم (۲) - از زمان لازم الاجرا شدن این مصوبه، هیچ محور یا پهنه ای مجاز به فعالیت خارج از فضاهای مشخص و ضوابط این برنامه نمی باشد. سطوح اجرایی (شهرداریهای مناطق ۲۲ گانه) از ابتدای اجرای برنامه مکلفند پیشنهادهای خود در خصوص تعیین موقعیت جدید، تغییر یا توسعه فضاهای میزبان اجرای برنامه شهر بیدار به معاونت هماهنگی امور مناطق ارسال نموده و پس از تأیید در شورای راهبری، تهیه برنامه عملیاتی و تصویب و اجرای آن را مطابق فرآیند تعریف شده در این برنامه در دستور کار خود قرار دهند.

ماده چهارم (۴) - کلیه متقاضیان ارائه خدمات در طول برنامه شهر بیدار مکلف به اخذ مجوز از مراجع نظارتی ذیربط و صنف مربوطه می باشند. به منظور تسهیل این فرآیند، شهرداری تهران موظف است از طریق هماهنگی با نهادهای مربوطه و اتحادیه صنوف مجاز به فعالیت در طول اجرای برنامه، نسبت به تدوین دستورالعمل نحوه فعالیت و تشکیل پنجره واحد ثبت درخواست و صدور مجوز فعالیت اقدام نماید. صنوف مجاز به فعالیت و سازوکار نحوه اخذ مجوز مطابق دستورالعملی خواهد بود که ظرف مدت حداکثر یک ماه از تشکیل شورای راهبری در آن شورا به تصویب خواهد رسید.

ماده پنجم (۵) - شهرداری تهران مجاز است برنامه تحقق شهر بیدار در محدوده شهر تهران را در خصوص مراکز خدماتی یا فرهنگی (در اختیار خود)، پس از تأیید کمیته نظارت و هماهنگی اجرا نماید.

ماده ششم (۶) - معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران موظف است دستورالعمل فعالیت های فرهنگی و هنری رویداد مبنای فضاهای میزبان اجرای برنامه شهر بیدار را ظرف مدت دو ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه با هماهنگی دستگاه های ذیربط تهیه و پس از تأیید در شورای راهبری جهت اجرا ابلاغ نماید.

ماده هفتم (۷) - در خصوص بهای خدمات از مشاغل سیار و بی کانون وفق مصوبه "ساماندهی مشاغل سیار و بی کانون در شهر تهران" ابلاغی به شماره ۱۶۰/۲۵۴۱/۳۴۹۱۲ مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۸ اقدام می شود.

ماده هشتم (۸) - شهرداری تهران مکلف است حداکثر ظرف مدت شش (۶) ماه پس از تاریخ ابلاغ این مصوبه، در صورت ارزیابی مثبت عملکرد صنوف مربوطه، لایحه بهای خدمات صدور مجوز واحدهای متقاضی فعالیت در شب را به شورای اسلامی شهر تهران ارائه نماید.

ماده نهم (۹) - شهرداران مناطق مرتبط به عنوان ناظر منطقه‌ای برنامه شهر بیدار تعیین می‌گردند. ارائه گزارش‌های ماهانه به کمیته نظارت و هماهنگی برای تصمیم‌گیری‌های مقتضی بر عهده شهرداران مناطق درگیر با برنامه شهر بیدار خواهد بود.